

Taija Kangaskokko

Osaan ja oivallan!

Musiikin perusteita alkeisjousiorkesterissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi YAMK

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

1.5.2017

Tekijä(t) Otsikko	Taija Kangaskokko Osaan ja oivallan! Musiikin perusteita alkeisjousiorkesterissa
Sivumäärä Aika	54 sivua + 2 liitettä (Liitteet saatavilla pyynnöstä) 1.5.2017
Tutkinto	Musiikkipedagogi YAMK
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogi YAMK
Ohjaaja(t)	(MuM) Helena Tuomela
<p>Opinnäytetyössäni kehitin ja testasin uutta oppimateriaalia, joka integroi musiikin perusteita alkeisjousiorkesteriin. Tarve uudenlaisen oppimateriaalin luomiseen syntyi kokemuksista, joissa musiikin perusteet koettiin oppilaiden taholta irralliseksi ja epämotivoivaksi aineeksi, joka ei käytännössä tukenut muusikkoutta, eikä uusimpia oppimiskäsityksiä. Jousiorkesteriin musiikin perusteet integroitiin, koska se oli ajankäytöllisesti tehokasta, pystyimme keskittymään jousisoittajille haastaviin asioihin, sekä samalla harjoitusten kautta lisäämään ryhmäytymistä. Materiaalia voi käyttää myös muissa, kuin jousisoitinryhmissä.</p> <p>Osaan ja Oivallan! on materiaalipaketti, joka on tarkoitettu käsikirjoitukseksi opettajalle musiikin perusteiden alkeiden opettamiseen. Harjoitusten pääpaino on kehollisuudessa, leikkilisyudessa ja ryhmäyttämisessä. Harjoitukset kannustavat oppilaita aktiiviseen osallistumiseen tunneilla ja harjoitusten esimerkit tehdään yhdessä oppilaiden kanssa tuntitilanteessa.</p> <p>Osaan ja Oivallan! on jaettu kolmeen osa-alueeseen: Rytmi: Tutustumme perussykkeen ja tempon käsitteisiin, nuottien ja taukojen aika-arvoihin, tahtiosoituksiin, sekä teemme harjoituksia käyttäen esimerkiksi vartalorytmejä.</p> <p>Melodia: Melodiaosuudessa herättelemme sisäistä kuuloa, tutustumme solfaan ja sen käyttämiseen, opiskelemme sävelten nimiä ja teemme omia melodioita.</p> <p>Improvisaatio: Improvisaatio-osuudessa tutustumme soittimien erilaisiin äänenmuodostustapoihin, teemme äänimaisemia, sekä omia sävellyksiä.</p> <p>Materiaali on testattu musiikkiopisto Avonian Minijouset- orkesterissa lukukaudella 2016-2017. Testauksen tulokset tukevat sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen havaintoja siitä, että ihminen oppii käsittelemällä tietoa yhteisöllisesti ja olemalla jatkuvasti vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Varsinkin nuorten oppilaiden kohdalla tämä pitää paikkansa.</p> <p>Opinnäytetyöni tekstiosiossa tutkin oppimateriaalin luomista prosessina, ryhmäilmiöitä, sekä niiden vaikutusta ryhmäopetukseen. Avaan oppimateriaalin luomiseen vaikuttaneita tekijöitä, materiaalin testaamisen tuloksia, kerron erilaisista oppijoista ja reflektoin omaa oppimistani opettajana.</p>	
Avainsanat	Musiikin perusteet, jousiorkesteri, kehollisuus, ryhmäytyminen, leikkilisyys, pelillisyys, osallistaminen

Author(s) Title	Taija Kangaskokko I Know I Can! Music Theory for Beginners String Orchestra
Number of Pages Date	54 pages + 2 appendices (Appendices available by request) 1 May 2017
Degree	Master of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Music Pedagogy
Instructor(s)	Helena Tuomela (Mmus)
<p>As my research and development project, I developed and tested a new kind of learning material which integrates music theory into string orchestra for beginners. The idea for this kind of material came from the experience that my students felt that music theory is an un-inspiring and unnecessary subject and they didn't seem to have any motivation towards it. I wanted to develop material that would motivate and encourage students. I wanted to integrate music theory into string orchestra playing, because it was an efficient way to use time, we could focus on the challenges of string players in learning music theory and I also wanted the students to team up and get to know one another better.</p> <p>I know I can! is a script for teachers to teach music theory in the orchestra. The main focus of the exercises is in body use, playfulness and team effort. The exercises engage students to actively participate in activities and make the examples of the exercises together with the teacher.</p> <p>I Know I Can has three sections:</p> <p>Rhythm: The students get to know the terms of beat, tempo, time signatures and note values by using body rhythms and rhythm cards.</p> <p>Melody: The students learn how to start using inner hearing, learn the basics of solfeggio and learn the names of the notes.</p> <p>Improvisation: The students learn how to produce sounds with their instruments in different ways, create soundscapes and do their own small compositions.</p> <p>The material has been tested with Ministrings orchestra at the Avonia Music School during the academic year 2016-2017. The results imply that socio-constructive learning, sharing knowledge and interacting with each other motivates young students.</p> <p>In this report I examine group-behaviour, describe the process of developing new learning material and reflect on the aspects of learning as a teacher.</p>	
Keywords	Music theory, beginners string orchestra, playfulness, music pedagogy

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Musiikin perusteita alkeisjousiorkesterissa	2
2.1	Taustaa	2
2.2	Jousimupen alkeiden tavoitteet ja sisältö	4
2.3	Musiikin perusteet musiikkiopisto Avoniassa	6
2.4	Musiikin perusteiden pedagoginen muutos	8
2.5	Ideaaliseen tunti-ilanteeseen vaikuttavia asioita	11
3	Oppiva ryhmä	12
3.1	Kouluikäinen lapsi	12
3.2	Ryhmän erilaiset oppijat	15
3.2.1	Hiljaiset oppilaat	15
3.2.2	Alisuoriutujat	18
3.2.3	Oman osaamisen vähätelijät	19
3.2.4	Nenäkkäät oppilaat	20
3.2.5	Ryhmädynamiikasta	21
3.3	Nykyaikainen oppimiskäsitys	22
3.4	Vuorovaikutuksen merkitys oppimisessa	24
3.4.1	Sosiaalinen vuorovaikutus	24
3.4.2	Ystävyys vuorovaikutuksena ja motivaattorina	25
3.4.3	Saako kysyä?	26
3.5	Ryhmätuntemus	27
3.6	Sisäinen motivaatio	29
3.7	Pedagoginen viihtyvyys	32
4	Opettajana kehittyminen	35
4.1	Vastaako koulutus työelämän haasteisiin?	36
4.2	Työelämässä oppiminen	38
4.3	Oletus vastaan todellisuus	40
4.4	Muutos	41
4.5	Lopputulos	42
4.6	Kun opettaja onnistuu	43

5 Kehityshanke tutkimuskohteena	46
5.1 Materiaalin luominen ja valinta	46
5.2 Tiedon hankinta	48
6 Lopuksi	49
Lähteet	52

1 Johdanto

Tarkastelen opinnäytetyössäni musiikin perusteiden integroimista alkeisjousiorkesteriin. Olen keskittynyt Sosiokonstruktivistiseen ja sosiokulttuuriseen oppimiskäsitykseen. Sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen kuuluu tiedon oppimisen yhteisöllisyys, sekä tiedon jakaminen ja sen rakentuminen käsittelemällä sitä muiden kanssa, painottamalla erityisesti vuorovaikutuksellisia ja yhteistoiminnallisia prosesseja. Sosiokulttuurisuus pyrkii mm. luomaan uusia ystävyys-suhteita, sekä opettamaan uusia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. (www2.amk.fi; Yvi.fi)

Kokemus opettamisesta saattaa erota hyvinkin paljon etukäteen ajatellusta. Mielikuvissamme kohtaamme vain kilttejä ja kuuliaisia lapsia, jotka oppivat nopeasti ja tehokkaasti. Oppimamme opetusmetodit toimivat jokaiselle ja poikkeuksia ei ole. Todellisuudessa jokainen lapsi on erilainen. Joillain saattaa olla oppimisvaikeuksia, rankka perhetausta, vaikeaa koulussa. Joku saattaa olla hyvinkin lahjakas ja perfektionisti neuroottisuuteen asti. Tänä vuonna lasten orkesteri on tuplasti suurempi kuin edellisenä vuonna. Muuttuvia tekijöitä on useita. Miten opettaja pystyy mukautumaan uusiin tilanteisiin? Uudet tilanteet pakottavat opettajan tarkastelemaan omaa opetustaan reflektiivisesti ja nopeasti keksimään toimivia ratkaisuja. Juuri tällainen tapahtuma oli ensimmäinen opetusvuoteni musiikin perusteiden ryhmän opettajana. Mielikuva opettamisesta oli täysin erilainen kuin mitä todellisuus oli. Tämä johti opinnäytetyöni idean syntyyn ja myöhemmin myös toteutukseen.

Uudenlaisen materiaalin luominen tyhjästä on pitkä prosessi, joka omalla kohdallani auttoi minua tutkimaan omaa työtäni ja kehittämään sitä parempaan suuntaan. Kehittymishalun taustalla oli halu auttaa oppilaitani oppimaan paremmin. Keskusteluyhteys kollegoideni kanssa oli tärkeää, sillä emme tee tätä työtä yksin, vaan yhdessä muiden kanssa. Arvokkaita mielipiteitä kuunnellen ja omaan kokemukseeni nojaten materiaali saavutti ensimmäisen muotonsa. Testasin materiaalia Minijouset orkesterissa 2016-2017 ja samaan aikaan kirjallisessa osiossa tutkin ryhmäilmiöitä ja hain vahvistusta ajatuksilleni uudenlaisten työskentelytapojen käyttämisestä alan tutkimuksista ja kirjallisuudesta.

2 Musiikin perusteita alkeisjousiorkesterissa

2.1 Taustaa

Musiikin perusteiden opiskeleminen on perinteisesti aloitettu musiikkiopistoissa noin 10 vuoden iässä sekaryhmissä, joissa eri instrumenttien soittajat opiskelevat samat asiat samalla tavalla. Musiikin perusteisiin ja niiden ymmärtämiseen liittyy kuitenkin mielestäni instrumenttikohtaisia erityistarpeita. Jousisoittajilla on omat haasteensa, jotka tulisi ottaa huomioon myös mupeopetuksessa. Välttämättä yksityistunneilla ei ole ehditty puhua musiikin perusteisiin liittyvistä asioista tarpeeksi, tai ollenkaan. Musiikin perusteet ja siihen liittyvät asiat saattavat olla lapsille aivan uusia ja outoja ja aiheuttaa heissä haluttomuutta, epäilyksiä ja epävarmuutta musiikin perusteiden opiskelemista kohtaan. Visuaalisuudesta ei jousisoittajille ole apua sävelten, asteikoiden tai vaikkapa sointujen hahmottamisessa, sillä emme näe säveliä, joita soitamme.

Idea musiikin perusteiden integroimisesta orkesteriharjoituksiin tuli keväällä 2015. Ollessani sijaisena Musiikkiopisto Avoniassa, olimme rehtorin ja kollegoideni kanssa keskustelleet mahdollisuudesta yhdistää orkesteri ja mupe. Opetin silloin Vuosaaren musiikkikoulussa ja huomasin Mupe 1 -kurssin olevan erityisesti jousisoittajille haastava. Asiat tuntuivat olevan hyvin irrallaan muusta soittamisesta ja mupe koettiin pakolliseksi rasitteeksi, josta kukaan ei oikeastaan pitänyt tai siitä mitään ymmärtänyt. Minulla ei ollut silloin vielä työkaluja tuntien elävöittämiseksi ja soittamisen lisäämiseksi mupetunneilla, mutta huomasin, että silloisessa muodossaan mupetunnit eivät tarjonneet lapsille tarpeeksi innostavia ja motivoivia käytäntöjä. Keskustelimme apulaisrehtorin kanssa, kuinka mupetunnit saataisiin kiinnostavammaksi ja mielekkäämmiksi oppilaille. Silloin heräsi ajatus orkesterin ja mupen yhdistämisestä. Kaikki lapset tulisivat orkesteriharjoituksiin joka tapauksessa, joten olisi helppoa käydä samalla harjoituksen yhteydessä hetki myös mupeasioita. Tämä jäi keväällä vielä ajatuksen tasolle, mutta olin hakemassa Metropolian YAMK -opintoihin ja halusin tutkia tätä aihetta lisää.

Kävin keväällä 2015 Vuosaaren musiikkikoulussa keskusteluja viulunsoitonopettajien kanssa ja keskustelimme siitä, mitä asioita he pitivät tärkeinä, jos orkesteri ja mupe yhdistettäisiin. Apulaisrehtorin mielestä idea oli loistava, sillä se olisi pienelle musiikkikoululle myös kustannustehokasta. Keskustelimme, miten polku muskarista instrumenttiopintoihin saataisiin sujuvaksi, myös musiikin perusteiden aloittamisen kannalta. Muskarissa joitakin asioita on jo harjoiteltu (esim. perussyke), mutta niitä ei välttämättä ole

vielä pienille lapsille ehditty nimeämään. Viulunsoitonopettajat olivat myös erittäin positiivisella mielellä, sillä Vuosaaren musiikkikoulussa yksityistunnit olivat vain puolen tunnin mittaisia, eikä aikaa juurikaan jäänyt mupeasioiden läpikäymiselle. Oppilaat soittivat Suzuki -metodilla, johon liittyy paljon korvakuulolta soittamista. Tämän vuoksi esimerkiksi sävelten nimien muistaminen tuntui olevan oppilaille haastavaa. Oppilaiden oli helppompaa puhua a- kielen kakkossormesta ja d -kielen kolmosesta kuin sävelten nimillä cis ja g. Vapaat kielet sen sijaan lapset muistivat hyvin.

Aloitin musiikkiopisto Avoniassa syksyllä 2016 päätoimisena tuntiopettajana. Ilahtuinkin kuullessani, että edellisellä vuonna Avoniassa oli aloitettu jousimupe -kokeilu. Juniorijousissa oli aloitettu Mupe 1 -kurssin opiskeleminen. Minun vastuullani oli syksystä alkaen Minijouset, jousiorkesteri vasta-alkajille. Orkesterissa oli 18 soittajaa, joista selloja 8 ja loput viulisteja. Ikää soittajilla oli kuudesta yhdeksään vuotta. Orkesteriin sai tulla heti, kun osasi itsenäisesti pitää viulua hyvin asennoin ja soittaa vapaita kieliä. Orkesterimateriaali oli sovitettu niin, että vapailla kielilläkin pärjäsi. Syksyllä soitimme kansanmusiikkiin pohjaavaa materiaalia.

Ajatus Minijousten ja mupen alkeiden yhdistämisestä mietitytti jo alkusyksystä. Orkesteriin varattu aika oli vain 45 min. Aloitimme kuitenkin mupeharjoitusten tekemisen alusta alkaen. Lopulta pyysin rehtorilta lupaa käyttää tuntiin muu työ -tunteja 15 min./tunti/viikko, jotta saisimme 60 minuutin tunnin kokonaisuudessaan. Tämä on tuntunut sopivalta ajalta. Ehdimme alussa katsoa hieman mupeasioita ja vielä soittaakin.

Halusin, että mupe olisi nimenomaan kehollista, leikillistä, ryhmäyttävää ja osallistavaa, sillä käsitykseni mukaan minun olisi helpompaa näin innostaa pieniä oppilaita oppimaan mupea, sen sijaan, että he istuisivat kirja tai monistenippu edessään yrittäen oppia asioita, jotka eivät tunnu kiinnostavilta tai sen paremmin liittyvän soitonopiskeluun tai edistävän sitä millään tavalla. Halusin myös, että mupe kuuluisi osana jokaisen soittajan soitonopiskeluun alusta alkaen.

Huomasin pian, ettei tämän tyyppistä oppimateriaalia ollut tehty. Jonkin verran mupea oli uusimmissa opinnäytetöissä integroitu soitotuntien yhteyteen (mm. Mäkinen 2012, Tervamäki & Vuorenmaa 2016). Valmennusryhmässä tapahtuvaa musiikin perusteiden alkeisopetusta olivat tutkineet Soila Jaakkola ja Anna Nora Helsingin konservatoriossa 2014 (www.konservatorio.fi/fi/avaimet_musiikkiin). Heidän lähestymistapansa oli erittäin lähellä omaa ideaani. Halusin kuitenkin tehdä alkeisjousimupesta omannäköiseni, joten

nopeasti ymmärsin, että minun oli tuotettava oppimateriaali itse. En halunnut kuitenkaan tehdä kirjaa oppilaille, sillä kokemukseni mukaan moni viime vuosina tullut uusi oppimateriaali keskittyy edelleen musiikin teorian oppimiseen paperilla (Mäkimattila & Kajaniemi 2015, Ertolahti- Mertanen 2009, Taylor 2008), vaikka mupea halutaan tuoda lähemmäs käytäntöä ja mielestäni musiikki tapahtuu aina hetkessä, ei asiasta irrallisena harjoitukseksi paperilla. Useat oppimateriaalit ovat myös mielestäni olleet liian vaikeaselkoisia vasta-alkajille, jotka ovat kuitenkin vasta kuudesta yhdeksään vuotiaita. (Valli & Leinonen 2004). Huomasin, että oletuksena on usein, että mupe aloitetaan vasta noin kymmenen vuoden iässä. (Heikkilä & Halkosalmi 2008) Myöskään ajatukseni kehollisuudesta ja leikillisyydestä ei tukenut paperisen oppimateriaalin tekemistä oppilaille. Päätin, että mahdolliset esimerkit tehdään tunneilla ja oppimateriaalini tulee olemaan suunnattu opettajille oppilaiden sijaan. Ideoin oppimateriaalini olevan eräänlainen ”käsikirjoitus” opettajille, jolloin tunteista tulisi eläväisempiä ja materiaali muuttuisi aina ryhmän osaaamisen ja edistymisen mukaan. Näin materiaali olisi monikäyttöisempi ja sopisi erilaisille ryhmille tasosta riippumatta. Myös oppilaat saisivat kokemuksen, jossa he tekevät yhdessä jotain omaa.

Pohdin materiaalipaketin kokonaisuutta ja sen käytettävyyttä tuntitilanteissa. Kuinka paljon aikaa tunnista olisi käytettävänä mupeen ja minkälaisia harjoituksia siinä ajassa ehtisi tehdä. Keskustelin kollegoiden kanssa siitä, mitkä asiat he kokivat oppilaille haastaviksi alkuvaiheessa ja yritin muokata harjoituksia vastaamaan näihin haasteisiin. Halusin myös aloittaa tarpeeksi yksinkertaisista asioista, sillä kyseessä ovat kuitenkin oppilaat, jotka ovat juuri aloittaneet soittoharrastuksen. Paljon asiaa rajasin heti alussa pois, sillä huomasin orkesteritunnin ajan olevan rajallinen. Pikkuhiljaa kokeillen ja tutkien huomasin mitkä asiat toimivat ja mitkä eivät.

2.2 Jousimupen alkeiden tavoitteet ja sisältö

Osaan ja oivallan -musiikin perusteita alkeisjousiorkesterissa.

Tavoitteenani on tuottaa materiaalipaketti jousiorkesterien opettajille, jonka avulla he voivat lisätä musiikin perusteita orkesterisoiton lomaan. Harjoitukset ja tehtävät on suunniteltu noin 6–9-vuotiaille soittajille, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta musiikin perusteista. Harjoitukset ovat helppoja, hauskoja ja liittyvät oppimiseen leikillisyyttä, kehollisuutta, ryhmäytymistä ja osallistamista. Harjoitusten tarkoitus on sanoittaa ja harjoituttaa musiikin perusteiden käsitteitä ja asioita jotka saattavat olla jousisoittajille haastavia.

Olen liittänyt musiikin perusteiden alkeet jousiorkesterin yhteyteen kolmesta syystä:

1. Ajankäyttö on tehokasta. Oppilaiden ei tarvitse erikseen tulla mupetunnille. Erityisesti vanhemmat ovat tätä kiitelleet. Pitkä mupetunti saattaa tämän ikäisille lapsille olla liian pitkä aika keskittyä uuteen asiaan. Yksilötunnit ovat lyhyitä, joten välttämättä henkilökohtaisella tunnilla ei ehdi käsitellä mupen käsitteistöä.
2. Orkesterin yhteydessä voimme keskittyä erityisesti jousisoittajille hankaliin asioihin ja vahvistaa mupen merkityksellisyyttä oppilaille. Pyrkimyksenä on saattaa oppimamme välittömästi käytäntöön ja näin lisätä mupen merkitystä soittamisessa, intonaation parantamisessa ja uusien kappaleiden omaksumisessa.
3. Tavoitteena on myös harjoitusten leikillisuus, kehollisuus ja osallistavuus. Leikillisuus ja kehollisuus tuovat harjoituksiin mielenkiintoa ja erilaista lähestymistapaa. Vuorovaikutuksen merkitys oppimisessa on erittäin tärkeää ja jousiorkesterissa tehtävien harjoitusten avulla tutustumme samalla toisiimme ja luomme kannustavan ja sallivan ilmapiirin.

Leikillisuus on oppimisen prosesseissa laaja ja monitahoinen ilmiö: se on asennoitumista, orientoitumista, sitoutumista ja yhdessä tekemistä. Leikillisyyden yhdistäminen oppimiseen voi tuottaa entistä motivoituneempia ja innokkaampia oppijoita. (Kangas 2014.) Leikillisessä oppimisympäristössä tapahtuvan toiminnan tavoitteena on paitsi edistää oppimista myös herättää mielenkiintoa ja innostusta toimintaa sekä yleisemmin oppimista kohtaan. Leikillisen oppimisympäristön tulisi tarjota välineitä onnistumisten kokemuksiin ja oppijan minäpystyvyyden tunteen lujittamiseen. (Harju & Multisilta 2014.) Mielestäni kouluikäisten lasten leikkiminen loppuu liian aikaisin ja haluaisin antaa oppilaileni tunteen, että leikkiminen on edelleen mahdollista ja jopa suotavaa.

Halusin harjoituksiini kehollisuutta. Lapselle liike eri muodossa on luonnollinen oppimisväline. Yksi toimintatuokioiden päätavoitteista on hauskuus ja ilo, sekä onnistumisen elämykset ja mahdollisuus itsensä voittamiseen. (Autio 1997.)

Harjoitusten ryhmäytyvyys on myös tärkeää. Teemme musiikkia yhdessä orkesterissa, joten miksemme tutustuisi toisiimme työskentelemällä pareittain tai ryhmissä. Ehkäpä lapset ystävystyvät ja saavat näin lisää motivaatiota. On kiva tulla orkesteriin, jossa on kivoja kavereita. Ihminen kehittyy ja oppii sosiaalisessa ympäristössä (Kauppila 2007).

Harjoitusten osallistavuus oli alusta asti yksi tärkeimmistä asioista. Huomasin aikaisemmin, ettei papereiden tuijottaminen ja nuottien piirtäminen toiminut opetusmenetelmänä nuorille oppilaille. Oppilaiden aktiivinen osallistuminen tunnilla tuo elävyyttä ja mielenkiintoisuutta tunteihin ja oppilaat pääsevät joka tunnilla itse luomaan jotain uutta.

Materiaalipakettiani varten olen haastatellut eri opettajia ja heidän kokemuksensa ja tietonsa perusteella ja omaan kokemukseeni nojaten olen valmistanut oppimateriaalia, jonka harjoitukset antavat lapsille käytännön perusvalmiuksia musiikin perusteiden opiskelemiseen. Materiaali on testattu musiikkiopisto Avonian Minijouset -alkeisjousiorkesterissa.

Materiaalipaketti on jaettu kolmeen osa-alueeseen, joita ovat rytmi, melodia ja improvisaatio. Rytmiosiossa harjoitukset keskittyvät nuottien ja niiden aika-arvojen oppimiseen, sekä perussykkeen tunnistamiseen ja harjoittamiseen. Harjoitteleme rytmin taputtamista, erilaisia tahtiosoituksia, kehorytmiikkaa ja rytmin hallintaa, sekä erilaisia taputus- ja tititointitehtäviä.

Melodiaosiossa harjoitteleme sävelten nimiä, herätteleme lauluääntä ja opettelemme relaativista solfaa. Käytämme solfaa apuna uusien kappaleiden opettelemisessä ja teemme solfaa apuna käyttäen omia lyhyehköjä melodioita, joista voimme muodostaa omia kappaleita.

Materiaalipaketti on luotu siten, että yhden aukeaman voi käydä yhdellä tunnilla. Harjoitukset vievät aikaa noin 15–25min, jolloin myös soittamiselle jää aikaa, eikä harjoituksista tule liian pitkiä. Liitteistä löytyvät niin rytmi- ja solfakorttien pohjat, kuin kotitehtävämonisteetkin. Tuntien valmisteluun ei tarvitse käyttää aikaa. Paketti on valmis.

2.2 Musiikin perusteet musiikkiopisto Avoniassa

Musiikkiopisto Avoniassa uudistettiin 2015–2016 Rakentava palaute -hankkeen myötä arvioinnin perusteet (www.avonia.fi 2016). Olemme siirtyneet käyttämään taitotauluja ja sähköistä portfolioa arvioinnin apuna. Tasosuoritukset ovat poistuneet sellaisina kuin ne aikaisemmin ovat olleet, eli tasosuorituksen tekeminen lautakunnan edessä ja tilalle ovat tulleet konserttien arviointi, sekä videoiden lisääminen tunti-, luokkatunti ja konserttitilanteista sähköiseen portfolioon. Opettajan vastuulla on taitotaulun täyttäminen. Tavoitteista keskustellaan oppilaan kanssa kauden alussa ja verrataan kehittymistä tavoitteisiin kauden lopussa. Sähköinen portfolio antaa oppilaalle mahdollisuuden konkreettisesti tarkastella oman osaamisensa kehittymistä vertaamalla eri aikoina soitettuja kap-

paleita ja niiden osaamistasoa videon muodossa. Keväällä 2017 uudistamme mupeopetuksen pyrkimällä integroimaan opetuksen kokonaan muihin aineisiin, kuten ryhmätunneille, orkesteriin ja yksilötunneille. Mupen soitinkohtaisia taitotauluja ollaan parhaillaan luomassa. Yksilöopetuksessa tällainen arviointi toimii erinomaisesti, sillä yksilötunneilla on aikaa keskittyä juuri niihin asioihin, joita tavoitteisiin pääseminen sillä hetkellä vaatii. Ryhmäopetuksessa on haastavaa arvioida ja havainnoida jokaisen yksilön oppimista. Myöskään perinteiset arviointimenetelmät eivät ole tehokkaita. Opiskellessamme alkeisjousiorkesterissa uudenlaisten harjoitusten parissa, ei vanha arviointimenetelmä kirjallisen tentin muodossa toimi. Juniorijousissa oli viime syksynä käytössä kokeiluluonteisesti arviointi pienryhmässä. Oppilaat soittivat mm. yhdessä erilaisia soittotehtäviä ja vastailivat kysymyksiin. Tämä ei vie niin paljon aikaa, kuin henkilökohtainen arviointi, mutta antaa selvemmän kuvan oppilaiden osaamisesta kuin koko ryhmän testaaminen yhdessä. Opinnäytetyöni liitteeksi olen luonut Musiikin perusteiden alkeet 1 -taitotaulun. Tulevaisuudessa taitotaulu tulee olemaan kaksiosainen, sillä myös musiikin perusteiden alkeiden opiskeleminen on jaettu kahdelle vuodelle.

Taitotaulut mahdollistavat oppilaiden yksilöllisen etenemisen tasolta toiselle. Avoniassa Musiikin perusteet on vielä tällä hetkellä jaettu Mupe 1–7-kursseihin. Lisäksi tarjolla on Muksumupe 7–9-vuotiaille ja Tietokoneavusteinen Mupe 1 -kurssi, Pianomupe ja Kitaramupe, sekä Bändimupe. Musiikkiopisto Avoniassa 63% oppilaista käy integroidussa mupessa, tavoite on 100%. (Iivonen 2017). Käytössä Mupe 1–3 -tunneilla on Timo Von Creutleinin ja Sanna Haapasalon kirja Kuullun ymmärtäminen ja nuotista laulamisen taito. Mupe-kurssien ikäsuositus on noin 10 vuotta. (Muksumupessa 7–9-vuotta) (www.avonia.fi 2016.)

Näiden kurssien lisäksi opistossamme toimii Jousimupe 1 -kurssi, joka on integroitu Juniorijouset- orkesterin yhteyteen. Kurssilla käydään Mupe 1 -kurssin asioita. Jousimupessa 1 -kurssilla on painotettu oman soittimen käyttämistä apuna mm. lauluharjoittelun ja kuuntelun apuvälineenä.

Kävimme keskustelun Avonian mupe- ja jousimupeopettajien kanssa niistä asioista, joita olisi hyvä valmistaa alkeisjousimupessa ennen Jousimupe 1 -kurssia. Esille nousi mm. seuraavia asioita: Sykkeen ja rytmin ero, juurisävelet (sävelet ilman ylennys- tai alennusmerkkejä) ja niiden paikka otelaudalla, sormiryhmittelyt ja miten sävellajit niihin vaikuttavat, duurin ja mollin erottaminen, kolmisoinnun tunnistaminen ja intonaatio, sekä sen

parantaminen. Tämän keskustelun pohjalta olen tehnyt harjoituksia esille tulleista asioista materiaalipakettiin.

2.3 Musiikin perusteiden pedagoginen muutos

Artikkelissaan *Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäsitys*, Lotta Ilomäki ja Minna Holkkola (2013) toteavat, että jo taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2002 (www.oph.fi) oli huomattavissa muutoksia. Opetussuunnitelman laatimisen vastuu oli siirtynyt ensin musiikkiopistoille ja pian musiikki liitettiin myös eri taiteenalat kattavan taiteen perusopetuksen alle. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2002 painottivat voimakkaasti musiikinopetuksen kasvatuksellisia ja kulttuurisia tavoitteita, kuten oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittämistä ja persoonallisuuden kasvun tukemista. 2000-luvun opetussuunnitelmamuutoksessa alettiin kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten lapset ja nuoret parhaiten oppivat ja miten opetusta voisi monipuolistaa. Vielä 80–90 -luvulla opetussuunnitelma oli hyvin kurssitutkinto- ja opettajakeskkeinen. Tärkeää oli osata kuhunkin kurssitutkintoon vaadittavat asiat. Uudistuksen jälkeen mupen opetussisällöt muuttuivat väljemmiksi ja käytännönläheisemmiksi. Painopiste siirtyi käytännön musisointivalmiuksiin, yhteismusisointiin ja kannustettiin omien säestysten, sävellysten ja sovitusten tekoon. Kehorytmiikkaa, soittimia ja tietotekniikkaa alettiin käyttää yhä enemmän. Myös laulaminen monipuolistui äänenkäyttöharjoitusten, improvisoinnin ja laajemman ohjelmiston myötä. (Ilomäki & Holkkola 2013.)

Uutta opetusmateriaalia on tullut paljon 2000 -luvulla (Ertolahti-Mertanen 2009; Heikkilä & Halkosami 2016; Valli & Leinonen 2004) opetusmateriaaleissa toistuu kuitenkin hieman yksioikoinen tapa käyttää esimerkiksi erilaisia sointujen ja intervallien tunnistustehäviä, jotka eivät kuitenkaan suoranaisesti ole juurikaan tekemisessä elävän musiikin kanssa. Jos nuottiesimerkkejä on käytetty, ovat ne huomattavasti helpompia ja yksiselitteisempiä, kuin taso, jolla oppilaat soittavat musiikkia. Ihanteena olisi kuitenkin soivan musiikin ja musiikin perusteiden kulkeminen käsi kädessä alusta asti. Osa opetusmateriaalista, kuten Tohtori Toonika (Heikkilä & Halkosalmi 2016) on kohdistettu vanhemmille oppilaille, jolloin musiikkiopisto-opiskelua saattaa olla takana jopa 10 vuotta. Myöskään nuoteissa kiinni oleminen ei ole ihannetilanne, sillä musiikki ei tapahdu paperilla, vaan hetkessä.

Ilomäen ja Holkkolan mukaan musiikinteoreettisten käsitteiden tulisi joustaa musiikin ja käyttötarpeiden mukaan, sillä musiikki ei yksiselitteisesti hahmotu nuottien tai notaatiosta johdettujen yksiköiden mukaisesti. Tällä he tarkoittavat sitä, että musiikki koetaan ja aistitaan "...eleinä ja hahmoina, joiden laajuus voi joustavasti muuntua." Liian tiukasti notaatioon sidoksissa oleva opetus ei siis välttämättä anna sellaisia valmiuksia, joita aidot musiikilliset tilanteet vaativat. (Ilomäki & Holkkola 2013)

Musiikin perusteiden osalta oppilaiden osaamisen arviointi on perustunut pitkään paperisiin kokeisiin ja tentteihin. Suuren ryhmän arviointiin paperiset kokeet ovat olleet suurelta osin ainoa arvioinnin väline. Vasta viime vuosina on alettu kehittämään uusia toimintatapoja arvioida musisointipainotteisia tehtävätyyppejä. Haasteena on, ettei tämän tyyppisissä tehtävissä ole selkeitä oikein -väärin vastauksia. Arvioinnin tulisi kuitenkin olla tasa-arvoista, kehittävää ja oppilasta motivoivaa. Oppilaslähtöisyyden tulisi korostaa myös arvioinnissa oppilaiden erilaista oppimista ja kehittymistä omaan tahtiin. Osaamisen arvioinnin kehittämisen tulisi siis kuulua tiiviisti musiikin perusteiden kehittämiseen. Kerron arvioinnista lisää luvussa 4.

Musiikin perusteiden kokeminen irralliseksi ja tarpeettomasti johtuu usein siitä, etteivät oppilaat koe yhteyttä musiikin perusteissa opittujen asioiden ja soittamisen välillä (Ilomäki & Holkkola 2013). Annu Tuovilan tutkimuksessa oppilaat toivoivat mm. laulamisen liittämistä soitto- ja teoriaopintoihin, sekä mahdollisuutta luoda ja kokeilla musiikkia (Tuovila 2003, 248). Siksi mupen pedagoginen muutos koetaan selvästi tärkeäksi. Aiheesta on kirjoitettu useampia opinnäytetöitä (Mm. Viertola & Jokinen 2013; Kallioniemi 2012; Mäkinen 2012). Opettajilla on halu kehittyä ja uudistua.

Toiminnallisuus on lapsille luontainen tapa olla ja tutkia asioita (Jarasto & Sinervo 1998). Kehollinen toiminta merkityksellistä ja jäsentää musiikkia. Saammehan myös soittaessa aistikokemuksia. Miltä kieli tuntuu sormen alla, kuinka nopeasti kuljetan joustaa, miltä ääni kuulostaa, kun soitan kovaa tai hiljaa. Toiminnallisuuden ja kehollisuuden tuominen mupeopetukseen antaa oppilaille mahdollisuuden aistia musiikkia myös kehonsa kautta. Kouluikäisellä lapsella on usein tarve purkaa energiaa keskittymistä vaativien tehtävien välissä (Jarasto & Sinervo 1998). Lasten ohjaaminen motoristen taitojen pariin (soittaminen, kehorytmiikka, keskiviivan ylittävät harjoitteet) ja niiden harjoittaminen säännöllisesti on erityisen tärkeää, sillä motorisiin ongelmiin liittyy myös tarkkaavaisuu-

den häiriöt (ADHD), sekä puhutun ja kirjoitetun kielen ongelmat (lukivaikeudet, dysleksia). (Nurmi ym. 2014, 86.) Toiminnallisuus antaa hyvät mahdollisuudet myös motoristen taitojen harjoittamiseen.

Olen omassa musiikkiopistossani hyvin onnellisessa tilanteessa, sillä minulla on ympärilläni erittäin mukavat ja uudistushaluiset kollegat. Asioita toki puntaroidaan ja niistä keskustellaan, mutta yleisesti ilmapiiri on uudistusten kannalta erittäin myönteinen. Uusiin ajatuksiin suhtaudutaan innolla ja kollegaa kannustetaan. Myös rehtorimme on hyvin avoin uudistuksille ja usein hänen vastauksensa uudistusehdotuksiin on ”kyllä, mutta pitää kysyä talouspäälliköltä onko varaa”. Olen kiitollinen tästä tilanteesta, sillä ilmapiirillä on suuri vaikutus muutosten tekemisen halukkuuteen ja nopeuteen. Kukapa jaksaisi mitään uutta tehdä, jos vastaanotto olisi aina negatiivinen ja epäilevä. Kiitos siis ihanille kollegoille positiivisuudesta ja hienosta asenteesta.

Opetushallituksen teettämässä avoimessa kyselyssä oppilaille ja huoltajille Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistamista varten (Oph 2016), kysyttäessä miten TPOPSia tulisi kehittää, nousi esiin mm. seuraavia asioita: ”Yhteistyön, leikkisyyden ja osallisuuden näkökulmat”, ”Oppilaan osallisuus, oppimisen ilo ja oppilaslähtöisyys!”, sekä ”Kaikkein tärkein asia olisi säilyttää tekemisen ja kokeilemisen halu ja uskallus”. Väittämästä ”Opinnoissa haluaisin käyttää enemmän tietokoneita, tabletteja tai muita vastaavia laitteita” Jopa 40 % vastaajista oli täysin eri mieltä. Opinnoissa parasta oli ollut kannustavan ja motivoivan palautteen saaminen ja uusien kavereiden ja oppien saaminen.

Nämä näkemykset tukevat ajatteluani mupen pedagogisesta muutoksesta. Viime aikoina on paljon peräänkuulutettu digitaalisaatiota myös musiikin opiskelussa, mutta opetushallituksen kyselyyn tulleiden huoltajien vastausten perusteella (Oph 2016) vanhemmat haluavat vähemmän tablettien ja tietokoneen käyttämistä opetuksessa. Lasten vapaa-aika kuluu joka tapauksessa paljon netissä ja puhelimella pelaten. Vastauksista on aistittavissa vanhempien huoli liiasta ruutuajasta.

Samaisessa kyselyssä (Oph 2016) myös leikkiminen ja oppilaslähtöisyys ovat vanhemmilta tulleita avainsanoja, joita olen halunnut painottaa opetuksessani. Opinnoissa viihtyminen on asia, johon on myös alettu kiinnittää enemmän ja enemmän huomiota. Pedagogisesta viihtyvyydestä kerron lisää luvussa 3.7.

Opistomme kanta on, että mahdollisimman paljon mupesta on tulevaisuudessa integroitu (livonen, 2017). Edistyneemmät muperyhmät pidetään edelleen omana aineenaan ja omina tunteinaan, sillä opeteltavat asiat vievät siinä vaiheessa jo niin paljon aikaa, ettei niitä pystytä vaikkapa orkesteriharjoitusten yhteydessä toteuttamaan. Suunta on kuitenkin selvästi integraation suuntaan ja opinnoissa painotetaan mupen yhteyttä soittamiseen ja laulamiseen.

2.4 Ideaaliseen tuntitilanteeseen vaikuttavia asioita

Jotta ehtisimme lyhyellä 60 min. orkesteritunnilla käydä tehokkaasti sekä mupea, että soittaa, tulisi tunnin alkaa tasan viideltä. Tällä hetkellä osa soittajista tulee aina hieman myöhässä, sillä ilmeisesti klo 17 alkavalle tunnille ehtiminen on haastavaa vanhemmille, jotka eivät välttämättä töiden takia ehdi lapsia tuomaan ajoissa. Tulevaisuudessa orkesterin aloitusaikaa olisi hyvä myöhäistää alkamaan 17.30. Sali tulee olla tulevaisuudessakin varattuna 15 min. ennen harjoituksen alkamista, jotta virittäminen tapahtuu heti klo 17.

Kiireestä johtuen myös lapset ovat hieman levottoman oloisia harjoituksen alkaessa. Mm. kiireestä johtuva stressi aiheuttaa keskittymisongelmia, rauhattomuutta, vaikeutta istua aloillaan, ärtymystä ja kovaäänisyyttä. (Fowelin 2014.) Olen ajatellut lyhyttä Mindfulness- harjoitusta harjoitusten alkuun, jotta tilanteen saisi nopeasti rauhoitettua. Peter Fowelin kirjoittaa kirjassaan Mindfulness luokkahuoneessa, että Mindfulness harjoituksilla voidaan saavuttaa tietoista läsnäoloa, joka taas heijastuu parempana toimintakykynä ja aiheuttaa positiivisia tuntemuksia, kuten tyytyväisyys, kiinnostus, myötätunto ja ystävällisyys. Kyseisessä kirjassa on monta harjoitusta jotka voi ottaa suoraan käyttöön suuremmankin ryhmän kanssa.

Ideaalitilanteessa lapset eivät ujostele toisiaan harjoituksia tehdessä. Usein ryhmässä on muutama oppilas, jotka ovat hämmentyneitä, kun pyydän esimerkiksi ottamaan itselleen parin toisesta oppilaasta. Osalle on jo muodostunut läheinen suhde johonkin soitto-kaveriin. Näitä pareja on hyvä välillä myös sekoittaa, jotta kaikki tutustuisivat kaikkiin. Harjoitukset auttavat ryhmäytymisessä ja toisiin tutustumisessa, joten aika varmasti auttaa tässä asiassa.

Orkesterisykli on kaksi vuotta. Orkesterisyklillä tarkoitetaan aikaa jonka jokainen soittaja vähintään soittaa kerrallaan opistossamme ensin minijousissa, sitten juniorijousissa ja

sitten kamarijousissa. Mupeopintoja ollaan suunnittelemassa parhaillaan Avoniassa niin, että jokaisella tasolla on aikaa käytettävissä kaksi vuotta. Minijousissa alkeismupe 2 vuotta, Juniorijousissa Jousimupe 1-2 ja Kamarijousissa Jousimupe 3-4. Kollegoiden kanssa keskustellessani olemme tulleet siihen tulokseen, että haluaisimme kehittää musiikin perusteiden oppisisältöjä siihen suuntaan, että ne tukisivat enemmän käytännön muusikkoutta ja soittamista. Vähemmän opittavia asioita opiskeltuina huolellisemmin takaisivat oppilaille mahdollisuuden sisäistää tärkeät asiat paremmin. Helsingin konservatorion koulutussuunnittelijan Markus Utrio vieraili opistossamme ja hän keskusteli rehtorimme kanssa mitä taitoja musiikin perusteiden osalta tarvitaan jatko-opinnoissa. Nämä taidot haluamme tarjota oppilaillemme. Musiikin perusteissa ovat myös käytössä taitotaulut, kuten instrumenttiopetuksessakin, joten sisältöjen määrittäminen on opettajien vastuulla. Ideaalitulanteessa siirtyminen Minijousista Juniorijousiin ja jousimupeen tapahtuu portaattomasti ja jousimupe jatkuu siitä, mihin alkeissa jäätiin. Juniorijousissa aikaa jää enemmän harjoitella ja vahvistaa vaikeampia asioita, kun perusteita ei tarvitse käydä niin tarkasti. Alkeista on olemassa oma taitotaulu. Se konkretisoi oppimista ja oppilaiden ja heidän vanhempiensa on helpompi seurata oppimista ja sitoutua siihen. Nopeimmat oppijat saavat hyväksiluettua oppimiaan asioita Jousimupe 1 -kurssin taitotauluun. Jousimupen alkeiden materiaalin kehittäminen jatkuu myös tästä eteenpäin. Saan varmasti uutta ja arvokasta tietoa kun jatkan materiaalipaketin kehittämistä ja testaamista oppilailla. Kokemuksen myötä materiaalikin jalostuu ja parantuu.

3 Oppiva ryhmä

3.1 Kouluikäinen lapsi

Tässä luvussa kerron kouluikäisen lapsen psyykkisestä ja motorisesta kehityksestä ja millä tavalla se on vaikuttanut siihen, millaisia kriteerejä materiaalipaketin harjoitusten tekemiseen olen valinnut.

Jaraston ja Sinervon (1998) mukaan kouluikäinen lapsi vertailee itseään ikätovereihinsa ja on kilpailuhenkinen. Lapselle on kuitenkin tärkeää tulla toimeen ikäistensä kanssa ja kuulua joukkoon. Tällä on suuri merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle. Oppimiskoke-

musten hauskuus ja merkityksellisyys ovat olennaisia, sillä lapsi muodostaa kouluikäisenä käsityksen oppimisesta. Onko oppiminen kivaa vai kurjaa? Uusista asioista selviytyminen antaa uskoa omiin kykyihin, mutta lapsi tarvitsee vielä aikuista vierelleen ohjaamaan, pohtimaan, keskustelemaan ja tekemään yhdessä (Jarasto & Sinervo 1998, 16). Kokemukseni mukaan ryhmässä toimiessaan lapsilla kestää hieman aikaa, ennen kuin he vapautuvat ja uskaltavat olla omia itsejään. Tutustumisleikit ja yhdessä puuhasteleminen nopeuttavat tätä prosessia. Kouluikäisen tapahtuvan kehitysvaiheen keskeisiä teemoja ovat työkyvyn, aikaan saamisen ja toimeliaisuuden tunteen suhde alemmuudentunteeseen (Nurmi Ym. 2014). Lapselle on hyvä antaa vastuuta. Itsenäinen päättely, mielipiteiden ilmaiseminen, tapahtumien ja tekojen arviointi ovat kaikki lapselle hyvää harjoitusta. (Jarasto & Sinervo 1998, 16) Tämä tukee teoriaani, että yhdessä tunnilla tehdyt harjoitukset ovat parempia kuin opettajan ylhäältä sanelemat valmiiksi paperille kirjoitetut tehtävät. Toisaalta lapset ovat vielä lapsia. Koulumaailmaan astuttaessa lapselle luodaan yhtäkkiä suuret paineet siitä, kuinka hänen nyt koululaisena tulisi olla itsenäinen, reipas ja osata jo monenlaisia asioita. (Jarasto & Sinervo 1998, 16) Olen halunnut tuoda harjoituksiini leikkillisyyttä, sillä kokemukseni mukaan lapsella saattaa olla tunne, ettei hän enää kouluikäisenä saa leikkiä. Usein leikkiminen loppuukin juuri kouluun mentäessä, vaikka leikkiminen on luonnollinen tapa lapsille ilmaista itseään ja reflektoida ympärillään tapahtuvia asioita ja ilmiöitä.

Jarasto ja Sinervo toteavat kirjassaan, että kouluikäinen lapsi inhoaa holhoamista ja vauvamaista kohtelua. Mielestäni näin on joidenkin lasten kohdalla. Orkesterissa kuulen usein lauseen ”Hohhoijaa, liian helppo kappale”. Lapsi haluaa vastuuta ja pystyy sitä jonkin verran jo kantamaan aikuisen avustuksella. Hän tuntee helposti epäonnistuvansa, joten keuhut ja kannustus ovat erittäin tärkeitä. (Jarasto & Sinervo 1998, 30.) Jotkut lapset taas ovat mielellään autettavina, eivätkä halua ottaa sen suurempaa vastuuta. Lasta tulee rohkaista käyttämällä positiivisia ilmaisuja: pystyt, osaat, jaksat. Myönteisen käsityksen muodostuminen omasta osaamisesta ja selviytymisestä erilaisissa ympäristöissä on keskeisessä asemassa lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Lapset, joille ei kehity itsestään myönteistä kuvaa oppijana ja sosiaalisena yhteisön jäsenenä, voivat altistua tulevaisuudessa monenlaisille tunne-elämän ongelmille. Näitä ovat mm. masentuneisuus, eristäytyminen, käytöshäiriöt, levottomuus ja aggressiivisuus. (Nurmi Ym. 2014, 78.) Olen aikaisemmassa työssäni iltapäiväkerhon ohjaajana tavannut useita lapsia, jotka tuntuivat olevan vailla minkäänlaista positiivista palautetta koulusta, vanhemmiltaan tai kavereiltaan. Heidän käytöksensä oli levotonta ja jopa aggressiivista. Opiskelu hiljaa suurissa ryhmissä tuntui olevan näille oppilaille mahdotonta. Opettajan

jatkuva negatiivinen palaute rauhattomasta käyttäytymisestä ja sen aiheuttamat rangaistukset ja paheksunta vanhemmilta ruokkivat noidankehää, jossa fiksetkin lapset sanoivat minulle itku kurkussa olevansa niin tyhmiä, ettei heistä välitä kukaan. Antamani huomio ja kehu pienistäkin asioista tuntuivat selvästi hämmentävän, mutta myös rauhoittavan heitä ja luottamus aikuisiin kasvoi. Positiivisen palautteen merkitystä ei siis missään nimessä tule vähensyä. Häiritsevää käyttäytymistä ei tietenkään tunteilanteessa pidä sieittää, mutta käyttäytymisen taustoja ymmärtävä opettaja osaa puuttua tilanteeseen oikealla tavalla.

Lapsella on kova tarve purkaa energiaa keskittymistä vaativien tehtävien välissä. Lapsi saattaa vaikuttaa rauhattomalta, mutta tosiasiallisesti kasvava keho ja mielen virikkeet vaativat vastapainokseen luovaa liikuntaa. (Jarasto & Sinervo 1998, 31.) Kouluikässä lapsen lihashallinta paranee ja liikkeiden muodot monipuolistuvat ja kehittyvät. Motoristen toimintojen toistaminen leikin yhteydessä vahvistaa hermoyhteyksien toimintaa (Nurmi Ym. 2014, 83.) Toiminnallisuus harjoituksissa vastaa tähän tarpeeseen. Lapset keskittyvät soittaessaan istuen paikoillaan. Toiminnalliset mupeharjoitukset tuovat tälle vastapainoa.

8–10-vuotiaalla lapsella ikätovereiden merkitys kasvaa. Lapsi vertaa usein itseään toisiin ja lapsen itsetunnolle onkin merkittävää, kuinka hän selviytyy ikäistensä kanssa. Siksi päryhmässä tekeminen on suosittua. Kerhot ja harrastukset, joissa voi puuhata samanikäisten lasten kanssa, ovat suosittuja. Me-henki on tärkeää. Hyväksytyksi tuleminen on vahva ja lapselle on tärkeää solmia palkitsevia ystävyys- ja toverisuhteita. (Jarasto & Sinervo 1998, 43.) Olen kokenut ryhmäytymisen orkesterissa tärkeäksi. Haluan, että oppilaat luovat oppiessaan ja orkesterissa soittaessaan samalla turvallisia ihmissuhteita ja saavat uusia ystäviä.

Lapsi haluaa oppia ja oppimisessa tärkeällä sijalla on usko itseensä ja luottamus kehittymiseen. Minä osaan! Haluan oppia lisää! Mitä mielenkiintoisempaa ja sidoksissa omaan elämään tieto on, sitä paremmin se sisäistetään. Sisäistetty tieto halutaan ottaa heti käyttöön, ikään kuin testata sitä heti. Lapsi kysyy itseltään, onko taidosta hyötyä nyt heti? On tärkeää myös opettaa lapsi kyseenalaistamaan, keskustelemaan ja pohtimaan asioita ääneen. Rikkaan mielikuvituksen käyttäminen oppimistilanteissa on tärkeää. (Jarasto & Sinervo 1998, 141–142.) Tämä tuo oppimisen lähemmäs lasten maailmaa ja herättää oppimisen halun, joka parhaimmillaan johtaa uusien taitojen syvälliseen sisäistämiseen ja taitojen käyttämiseen myös soveltavissa tehtävissä.

Lapset ovat usein kilpailuhenkisiä, mutta Jaraston ja Sinervon mukaan kilpailun käyttäminen kasvatustieteen menetelmänä on arveluttavaa. He väittävät, että tällöin voittaminen on ainoa palkinto, eikä itse oppiminen. Olen opettaessani huomannut, että leikkimielinen kilpaileminen kohottaa me-henkeä ja auttaa ryhmäytymisessä, kunhan ei ole kyse yksilökilpailusta. Joukkuekilpailut motivoivat oppilaita ja he pitivät niistä. Kehut ja kannustus ovat parhaita palkintoja, sillä niillä osoitetaan lapsille, kuinka hienoa on uusien asioiden oppiminen. Kun lapsi kokee oppimisen mielekkääksi ja siitä saadun kannustuksen ja hyväksynnän tarpeeksi tärkeäksi, tämä johtaa positiiviseen kierteseen, jossa ”minä osaan!” on paras palkinto. Lapsi olisi hyvä opettaa nauttimaan ja haluamaan työtä ja toimintaa, jossa pääsee viihtymään, oivaltamaan ja oppimaan. Tämä oppimisesta nauttiminen vaikuttaa lasten elämässä myös muuhun oppimiseen ja luo lapselle elinikäisen halun oppia uutta.

3.2 Ryhmän erilaiset oppijat

Tässä luvussa kerron erilaisista oppijoista. Ryhmässä opettaminen vaatii opettajalta tarkkaavaisuutta ja huolenpitoa oppilaiden oppimisesta, ettei kukaan jää suuressa joukossa ilman huomiota tai ”piiloudu” ryhmässä. Opettajan tehtävä on varmistaa, että kaikki oppivat. Tämä on haastavaa, mutta erilaisten oppijoiden olemassaolon tiedostaminen saattaa auttaa havainnoimaan tunteita ja kehittämään opetusta.

3.2.1 Hiljaiset oppilaat

Hannele Cantell väittää kirjassaan *Ratkaiseva vuorovaikutus* (2009, 13-30), että hiljaiset oppilaat mielletään usein epävarmoiksi ja ujoiksi. Heidän ajatellaan osaavan huonommin kuin äänekkäiden oppilaiden. Usein ajatellaan, että hiljaisuuden taustalla on jokin ”ongelma”. Opettajan tehtävänä on ryhmässä huomata myös nämä hiljaiset oppilaat, auttaa ja kannustaa heitä ja varmistaa, että myös he ovat kärryillä opetuksesta. Kirjassaan Cantell on haastatellut laajan joukon ylä- ja ala-asteen opettajia. Opettajat olivat mm. sitä mieltä, että oppilaan hiljaisuuden syistä on otettava selvää, jotta saadaan selville, onko taustalla esim. pelkoa opettajaa tai muita oppilaita kohtaan, vai johtuuko hiljaisuus oppi-

laan persoonallisuudesta. Jälkimmäisessä tapauksessa oppilaan voi hyväksyä sellaisena kuin hän on sen enempää asiaan puuttumatta. (Cantell 2010,14.) Moni opettaja oli sitä mieltä, että hiljaiset oppilaat jäävät huomiotta, koska äänekkäät, aktiiviset ja/tai tuntia häiritsevät (ja näin kurinpidollisia toimenpiteitä vaativat) oppilaat vievät niin paljon huomiota. (Cantell 2010, 15) välttämättä näin ei kuitenkaan ole, jos opettaja tiedostaa erilaiset oppijat. Jousiorkesterissani on eräs hyvin hiljainen tyttö, joka ei orkesterissa juurikaan pääse osallistumaan vaikkapa rytmien tekemiseen aktiivisempien oppilaiden vuoksi. Luulin, että hän ei ollut ihan ymmärtänyt mistä mupessa puhuttiin, sillä vastausta kysyessäni hän ei koskaan viitannut, tai muulla tavoin osoittanut olevansa kärryillä käsiteltävistä asioista. Hän sattuu olemaan myös viuluoppilaani. Erään kerran tyttö tuli viulutunnille ilman viulua. Ajattelin, että nyt olisi hyvä hetki hieman kerrata mupea ja varmistaa oliko hän oppinut mitään tunneilla. Kävimme läpi rytmikortteja ja teimme rytmikorteilla muutaman tahdin mittaisia rytmejä, jotka sitten yhdessä taputimme. Yllätyksekseni hän osasi asiat hienosti, kun hän sai niitä rauhassa hetken miettiä. Tämä tyttö oli siis malliesimerkki siitä, miten ryhmäopetuksessa jotkut oppilaat jo persoonallisuutensa vuoksi eivät välttämättä pääse näyttämään osaamistaan ja sen vuoksi opettaja luulee, että he eivät ole oppineet mitään, vaikka tämä ei ole todellisuudessa pidä paikkaansa. Toisinaan jotkut oppilaat tarvitsevat vain hieman enemmän aikaa pohtia vastauksia. Ryhmäopetus suosii nopeita ja aktiivisia oppilaita. Opettajan tehtävänä on antaa aikaa myös näille oppilaille, jotka tarvitsevat hieman enemmän miettimisaikaa.

Ujous ja hiljaisuus saattavat olla ihmisen temperamentin ominaispiirteitä. Näitä piirteitä ei mielestäni tule yrittää muuttaa, vaan oppilasta ja hänen oppimistaan kannustaa ja tukea. Musiikkipedagogin käsikirjassa julkaistun Sari Mullaan artikkelin mukaan temperamentti vaikuttaa hyvin moneen asiaan, kuten siihen, miten lapsi oppii parhaiten, tapaan jolla hän havaitsee ympäristön, millaisiin tilanteisiin haluaa osallistua ja sitoutua miten hän manipuloi ympäristöä, millaisia reaktioita hän herättää muissa ihmisissä ja miten hän vertaa itseään muihin lapsiin ja mikä vaikutus vertailulla on hänen minäkuvansa kehittymiseen (Mullola 2013.) Kuitenkin, jos hiljaisuuden taustalla on pelkoa tai häpeää, on niitä aiheuttaviin asioihin puututtava. Jos opettaja huomaa oppilaan vetäytyvän toiminnasta, täytyy syyt selvittää ja mahdollisuuksien mukaan yrittää auttaa oppilasta osallistumaan omien taitojensa mukaisesti. Keskusteleminen oppilaan ja vanhempien kanssa saattaa auttaa syiden selvittämiseen. Orkesterissa soittavien oppilaiden oman opettajan kanssa puhuminen saattaa myös tuoda esiin asioita oppilaan persoonasta, joita välttämättä orkesteritunnilla ei ehdi huomata.

Opettajan kannattaa myös miettiä, miten erilaiset persoonallisuudet vaikuttavat arviointiin. Juntusen ja Westerlundin mukaan arviointi tulisikin olla aina oikeudenmukaista, vastuullista, läpinäkyvää, monipuolisia menetelmiä käyttävää ja pyrkiä edistämään hyvää (Juntunen & Westerlund 2013, 77). Kuten edellä kirjoitin, saattaa ujous antaa väärän kuvan oppilaan taidoista. Arvioinnissa tulisikin ottaa huomioon oppilaan todellinen osaaminen sen sijaan, että osaamista arvioidaan sen perusteella, miten hän suoriutuu ryhmässä. Tässä Juntusen ja Westerbergin ehdottama menetelmien monipuolisuus voi toimia erittäin hyvin. Opistossamme oli viime syksyn jousimupen tentissä käytössä neljän hengen ryhmät, joissa osaamisen arviointi suoritettiin. Tämä osoittautui hyväksi ideaksi, sillä yksilöarviointiin ei ollut aikaa, mutta pienryhmä antoi todellisemman kuvan oppilaiden osaamisesta kuin arviointi suurena ryhmänä. Myös opettajien tuntihavainnoilla oli painoarvoa arvioinnissa, mutta se ei ollut ainoa väline.

Eräs opettaja oli sitä mieltä, että opettajavetoisen oppimisen sijaan ryhmätyöskentely antaa mahdollisuuden erilaisille sosiaalisille rooleille ja yhdistelmille. Ryhmissä hiljaiset oppilaat rohkaistuvat paremmin osallistumaan. Toisen opettajan mukaan hiljaiset oppilaat jäävät myös pienemmissä ryhmissä syrjään. Kolmannen mielestä vaihtelevat työskentelytavat ovat hiljaisille oppilaille paras keino. Kun oppilaat opiskelevat ns. itseohjautuvasti, toinen toistaan kuunnellen ja auttaen voi opettaja keskittyä hiljaisiin oppilaisiin enemmän (Cantell 2010, 22-24.)

Opettajien vinkkejä hiljaisten oppilaiden kohtaamiseen Ratkaiseva vuorovaikutus- kirjassa olivat mm. vastausvuorojen jakaminen järjestyksessä, erilaiset ryhmätyöskentelytehtävät, tavoite puhua jokaisen ryhmän lapsen kanssa ainakin kerran, ajatella jokaista ryhmän lasta päivän päätteeksi ja aktiivisesti hakea kontaktia ujomprien kanssa. Myös oppitunnin ulkopuolella oppilaan kanssa jutteleminen koettiin positiiviseksi kohtaukseksi. (Cantell 2010, 26-29.)

Omassa työssäni koen, että jo erilaisten oppijoiden olemassaolon tiedostaminen auttaa minua tunteita havaitsemaan ja kohtaamaan nekin oppilaat, jotka eivät ryhmässä ole aktiivisimpia ja äänekkäimpiä. Kiinnitän heihin enemmän huomiota ja kysyn, vaikka he eivät viittaisikaan. Autan heitä tehtävissä ja annan heille enemmän aikaa miettimiseen samalla kannustaen ja kehuen. Joskus hiljaisuus kertoo siitä, ettei asiaa ole ymmärretty. Silloin rauhassa kertaamme ja opetamme asiat vielä uudestaan. Kertaaminen ei ole muidenkaan oppilaiden kannalta huono juttu. Tiedot ja taidot vahvistuvat kertaamalla.

3.2.2 Alisuoriutujat

Alisuoriutuja leimataan usein laiskaksi. Hän saattaa olla hyvin älykäs, mutta kokee jonkinlaista turhautumista ja saamattomuutta oppimista kohtaan. Yleensä opettajaa kokee turhautumista, sillä hän ajattelee, että oppilas voisi oppia paljon enemmän, jos hän näkisi vaivaa asian eteen. Alisuoriutuminen saattaa johtua epäonnistumisen pelosta, joka johtaa siihen, että oppilas suoriutuu tehtävistään ”varman päälle”, ettei hän vain epäonnistuisi, jos yrittää enemmän. (Cantell 2010, 34.)

Sisäinen motivaatio ja haasteet, sekä haasteissa onnistuminen tuovat oppimiseen alisuoriutujan kaipaamaa mielekkyyttä. Kotitehtävien ja itsenäisten suoritusten tekeminen ovat yksi mahdollisuus lisätä haasteellisuutta. Jos kaikki on liian helppoa, ei oppilaalle synny työnteon rutiinia. (Cantell 2010, 38.)

Haastavaa opettajan kannalta on se, että hänen pitäisi tietää tarkasti jokaisen senhetkiset taidot ja osaaminen, jotta hän osaisi antaa sopivan haastavia tehtäviä ja kenties lisää tehtäviä kotiin. Opettajan tulisi kannustaa alisuoriutujaa sen sijaan, että häntä moititaan laiskuudesta ja siitä ettei yritä tarpeeksi. Tässäkin tapauksessa hyvä suhde opettajaan on eräs motivaattoreista. Joissain tapauksissa myös rehellinen keskustelu siitä, ettei esimerkiksi läpäise jotakin kurssia tai tenttiä, ellei tee töitä sen eteen, saattaa herättää oppilaan yrittämään enemmän. (Cantell 2010, 40.)

Omassa työssäni olen kohdannut alisuoriutujia verrattain vähän (tai en ole heitä tunnistanut). Koulumaailman puolella ilmiö saattaa olla laajempi kuin musiikkiopistomaailmassa. Joillakin oppilaillani olen huomannut alisuoriutujan piirteitä ja näihin on yleensä voimakkaasti liittynyt perfektionismi. Soiton halutaan olevan niin täydellistä alusta alkaen, ettei oppilas anna omalle harjoittelulle ja kehitykselleen aikaa ja saattaa turhautua nopeastikin, kun oma soitto ei heti kuulosta täydelliseltä. Tätä on seurannut haluttomuus soittaa ollenkaan tai ”en mä opi kuitenkaan mitään”- kausi. Edistymisen huomaaaminen soittoharrastuksessa saattaa olla vaikeaa. Siksi olenkin ottanut käyttöni yksityistunneillani sähköisen portfolion, johon jokaisen oppilaan kohdalla puolivuositain olen lisännyt videon heidän soitostaan. Jälkikäteen katsottuna videot ovat antaneet oppilaille konkreettisia onnistumisen tunteita, kun he ovat verranneet vaikkapa vuoden takaista soittoaan nykyiseen. Tässä kehittymisen on huomannut heti. Portfolio ei ole vielä käytössä orkesterissa, mutta sen käyttömahdollisuuksia voisi tutkia ja miettiä voisiko siitä olla hyötyä myös orkesterin kehittymisen todentajana.

3.2.3 Oman osaamisen vähättelijät

Oman osaamisen vähättelijät eivät ole sama asia kuin perfektionistit, mutta olen huomannut heissä paljon samaa. Omaan tekemiseen suhtaudutaan todella kriittisesti ja pienetkin virheet voivat lannistaa suhteettoman paljon. Oma kehittyminen ei välttämättä nähdä juuri ollenkaan. Heitä täytyy muistuttaa useasti siitä, mitä kaikkea he ovatkaan oppineet. Oppijan perfektionistisuus ei välttämättä tule niin hyvin esille ryhmässä kuin yksilötunneilla. Yksilötunneilla videoportfolio on ollut oiva apuväline. Nämä oppilaat tarvitsevat paljon kannustusta opettajalta ja opettajan tehtävänä on heille jatkuvasti muistuttaa, että he osaavat jo paljon, he varmasti pärjäävät soittoharrastuksessaan, pienet virheet eivät haittaa ja kuuluvat oppimiseen. Perfektionistit ovat Cantellin mukaan erittäin kilpailuhenkisiä sekä itseään, että tovereitaan kohtaan ryhmässä. Käyttäytymiseen kuuluu kilpaileminen tilanteessa kuin tilanteessa, esim. kuka on ensimmäisenä luokassa, valmiina soittamaan, valmiina vastaamaan jne. Kriisitilanteita ilmenee varsinkin silloin, kun oppilas siirtyy ryhmästä toiseen. Jos hän on ollut jonkun ryhmän paras ja siirtyykin haastavampaan ryhmään, eikä olekaan enää ryhmän kärkipäässä, saattaa tämä aiheuttaa oppilaalle suunnaton ahdistusta. (Cantell 2009, 46-49) Olen myös huomannut, että nämä oppilaat "taantuvat" ryhmässä, jolloin sen sijaan, että he yrittäisivät kaikkensa, he ikään kuin luovuttavat, sillä muut oppilaat eivät ole heidän mielestään tiedollisesti ja taidollisesti riittävän korkealla tasolla. Tämä johtaa siihen, että he eivät viitsi osallistua opetukseen aktiivisesti, sillä joko esitetyt asiat ovat heidän mielestään liian lapsellisia tai he eivät näe kannattavaksi osallistua, sillä lopputulos ei heidän mielestään ole tarpeeksi hyvä. Olen ratkaissut asian huomioimalla aktiivisesti myös näitä oppilaita ja antamalla heille mahdollisuuden auttaa muita.

Lapsi tai nuori, jolla on taipumusta oman osaamisensa vähättelyyn, tarvitsee rakentavaa kannustusta. Heille voi korostaa, että kaikkea ei tarvitse heti osata. Heille pitää myös kertoa, että oppiminen tapahtuu eri ihmisillä eri tavalla ja eri tahtiin. Oppilasta täytyy yrittää auttaa ymmärtämään, että olemme kaikki erilaisia. (Cantell 2009, 51)

Virheiden tekeminen turvallisessa ympäristössä, ilman häpeää tai muita seuraamuksia on erittäin tärkeää. Sen lisäksi, että menestyminen musiikissa luo paineita, paineita tuovat myös sosiaalinen kanssakäyminen, kaverit ja perhe. Lapset ja nuoret vertaavat itse-

ään toisiin koko ajan. He arvioivat muita ja tekevät päätelmiä mm. pukeutumisen, ulkonäön ja tavaroiden perusteella. (Cantell 2009, 53) Klassisen musiikin traditioon kuuluu virheettömään suoritukseen pyrkiminen.

Opettajana pyrin välittämään oppilailleni arvoja, jotka eivät liity menestymiseen, suorittamiseen tai virheettömyyteen. Sen sijaan yhdessä oleminen, toisen arvostaminen ja kannustaminen, ystävällisyys, uskaltaminen, yrittäminen, yhteisöllisyys ja ryhmän tuki ovat sellaisia asioita ja kantavat elämässä suorittamista ja täydellisyyteen pyrkimistä kauemmas.

3.2.4 Nenäkkäät oppilaat

Jotkut oppilaat haluavat testata opettajan tiedollista asiantuntemusta ja kärkkäästi kritisoivat toimintatapoja tai osoittavat mieltään muulla tavalla, kuten selvästi osoittamalla, ettei tunnilla oleminen kiinnosta (Cantell 2009, 72-73). Jos kritiikki on aiheellista, on se syytä ottaa vastaan, mutta asiattomiin kommentteihin on syytä puuttua heti. Niihin ei kenenkään pidä tottua. Ikävät kommentit aiheuttavat pahaa mieltä ja jäävät pyörimään ajatuksiin pitkiksikin ajoiksi. Olisi hyvä päästä puhumaan negatiivisista tunteista kollegoiden kanssa ja saada näin vertaistukea. (Cantell 2009, 73) Opettajana olemisen yksi vaativimmista puolista on oman ammattitaidon jatkuva esilläolo ja lupa sen arvostelemiseen. Opettajan auktoriteettiasema saattaa ruokkia joidenkin oppilaiden halua esittää asiattomia kommentteja. Teini-iän alkaminen on yleensä aikaa, jolloin oppilaat vahvasti kاپinoivat auktoriteetteja vastaan. Tällöin olen lähestynyt auktoriteettikamoa siirtämällä päätösvallan soitettavista kappaleista enemmän oppilaalle, pyrkinyt lisäämään oppilaan itsemääräämisoikeutta ja yrittänyt herkästi kuunnella oppilaan tunteita ja ajatuksia.

Olen hyvin harvoin törmännyt työssäni oppilaisiin, jotka esittävät asiattomia kommentteja opettajalle. Tämä johtuu varmasti siitä, että jokainen musiikkiopistossa opiskeleva käy yksilötunneilla, jolloin suhde opettajaan on paljon läheisempi, kuin ryhmässä. Vaikka ryhmäineen opettaja onkin eri, kuin yksilöopetuksen opettaja, on kuitenkin aistittavissa kunnioitusta opettajia kohtaan. Haastamista toki tunneilla tapahtuu ja olenkin rohkaissut oppilaita esittämään myös vaikeita kysymyksiä, mutta asiallisuuden rajoissa on aina pyssytty. Välillä voi olla tarpeen keskustella oppilaan kanssa henkilökohtaisesti, jos huonoa käytöstä ilmenee. Syyt voivat olla kokonaan muualla kuin oppilaan ja opettajan välisissä suhteissa ja jos näin on, on opettajan hyvä ottaa selvää asiasta.

3.2.5 Ryhmädynamiikasta

Kuten jo luvussa 3.1 mainitsin, lapset vertaavat itseään tovereihinsa. Ryhmässä, eli tässä tapauksessa orkesterissa jokaisen omat henkilökohtaiset taidot joutuvat jatkuvan arvioinnin ja vertailun kohteeksi. Orkesterissa soittaminen on ikään kuin jatkuvaa esiintymistä. Harjoituksissa on aina muita kuuntelemassa (ja soittamassa). Toisaalta orkesterin esiintymiset eivät jännitä niin paljon, kuin yksin esiintyminen. Orkesteri koetaan myös turvaksi. Suurin pelko ryhmässä on ryhmän turvan ja hyväksynnän menettäminen, eli hylätyksi tuleminen, riittämättömyyden tunne ja häpeä. Luovassa prosessissa oman itsensä, ”minuutensa”, likoon laittaminen aiheuttaa lisäpaineita (Vartiainen 2009, 52.)

Orkesterin johtaja on hyvin usein ryhmädynaamisten paineiden maalitauluna. Jos johtajan asema on liian autoritääriin saattaa ryhmä taantua ”riippuvaksi ryhmäksi”, jolloin kukaan ei halua ottaa minkäänlaista vastuuta oppimisesta ja odottaa johtajalta selkeitä, helppoja ohjeita ja tehtäviä, joita ei tarvitse itse pohtia tai tutkia. Tällainen ryhmä ei pysty omatoimiseen työskentelyyn. Ryhmä saattaa myös kyseenalaistaa johtajan auktoriteettiaseman ja hyökätä johtajaa kohtaan arvostelemalla tai käyttäytymällä huonosti. Usein ryhmä ei tiedosta, ettei hyökkäyksen syynä ole johtajan toimet, vaan ryhmän heikko kyky sietää epävarmuutta, epämukavuutta ja puutteitaan, sekä epärealistiset odotukset ryhmältä ja johtajalta. Jos taas ryhmä pystyy pitämään yllä hyvän vuorovaikutuksen, sopimaan yhteisistä realistisista tavoitteista ja arvioida omaa osaamistaan, saadaan aikaan ryhmän ideaalitila, joka mahdollistaa konkreettisten tavoitteiden saavuttamisen ja kollektiivisen luovuuden (Vartiainen 2009, 54-55.)

Tavoitteista keskusteleminen ei ole kuulunut orkesterin käytäntöön. Oppilaille olisi hyvä sanoittaa lukukauden tavoitteet ja keskustella niistä heidän kanssaan. Tavoitteiden arviointi yhdessä antaa onnistumisen kokemuksia ryhmälle ja lisää työskentelymotivaatiota näitä tavoitteita kohti.

3.3 Nykyaikainen oppimiskäsitys

”Hyvän musiikkisuhteen syntyminen ja elinikäinen musiikin harrastaminen ovat seurausta laadukkaasta musiikkikasvatuksesta, jonka tehtävänä on kehittää oppilaan luovuutta ja sosiaalisia taitoja, edistää henkistä kasvua sekä opastaa pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen työskentelyyn. Oppiminen on vuorovaikutuksellinen prosessi, joka muotoutuu oppilaan aktiivisen toiminnan seurauksena, ja johon oppimisympäristö vaikuttaa. Nykyisen oppimiskäsityksen mukaan merkittävä osa oppimisesta tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa. Opettaja on keskeisessä asemassa erilaisten oppijoiden kehityksen tukemisessa. Oppilasta ohjataan laadukkaiden opintomenetelmien ja opintovälineiden avulla tarkkailemaan ja arvioimaan omaa oppimistaan sekä tiedostamaan omat vahvuudet ja kehittämisen kohteet.” (Musiikkiopisto Avonian opetussuunnitelma 2016, 4).

Musiikkiopisto Avonian opetussuunnitelman mukaan musiikkikasvatuksen tehtävänä on kehittää mm. oppilaan luovuutta ja sosiaalisia taitoja. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa johon oppilaan aktiivinen toiminta ja oppimisympäristö vaikuttavat. Tätä voisi kutsua oppilaslähtöiseksi pedagogiikaksi.

Opettajajohtoisessa pedagogiikassa opettaja opettaa ja oppilaat istuvat hiljaa kuunnellen tai tehden muistiinpanoja. Onhan meitäkin opetettu näin omassa koulutuksessamme! Kuinka siis osaisimme tarttua opetustilanteisiin oppilaslähtöisesti? Ryhmäopetus puuttui koulutuksestamme kokonaan ja pedagogiikan ja didaktiikan tunneilla harjoittelimme yksilötuntien pitämistä. Yksi kuusivuotias on varmasti helpompi hallita kuin 18 samankäistä. Opettaja saattaa mielessään opettaa yksilöitä, vaikka vastassa on suuri ryhmä.

Opettajajohtoinen pedagogiikka ei mielestäni toimi pienten lasten kanssa. Tämä ei myöskään tue uusinta tutkimusta, jossa oppija oppii parhaiten olemalla aktiivinen ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Haapaniemi & Raina 2014, 50). Aktiivisuus ja toiminnallisuus tunneilla saa kokemukseni mukaan aikaan viihtymisen tunteen ja tähän halusin pyrkiä omassa opetuksessani. Haluaisinkin haastaa myös opettajakoulutuksen tahot miettimään koulutusta, jota tuleville soitonopettajille annetaan. Oppimiskäsitys on muuttunut oppilaslähtöiseksi, mutta kuitenkin opettajakoulutus junnaa edelleen paikallaan. Mistä saamme työkaluja kohdata työelämän todelliset haasteet, ellei niitä koulutuksessamme käsitellä. Työssäoppimisjaksoa ei koulussa ollut, joten todellinen oppiminen tapahtui ammattiuran alkaessa työn opettaessa todellisia tarpeita, kuten ryhmänhallintaan ja psykologista pelisilmää.

Nykykäsityksen mukaan oppiminen on luonnollinen, läpi elämän jatkuva osa jokapäiväisiä toimia. Oppimiskäsityksen tarkasteleminen auttaa nykypäivän musiikkioppilaitoksia ja niiden opettajia mitä niiltä ja heiltä odotetaan. Perinteinen käsityksemme oppimisesta on keskittynyt yksilön osaamiseen, sen sijaan että arvioisimme yhteisöllistä toimintaa. Oppimiskäsityksen kautta selitetään myös oppimisvaikeuksia, kuten miksi oppilas ei ole kiinnostunut musiikin oppimisesta. ”Viimeaikaisissa oppimiskäsityksissä oppiminen on liitetty yhä useammin luovaan tuottamiseen.” (Partti, Westerlund & Björk 2013.) Oppimiskäsityksellä on siis suuri merkitys siihen, miten opettajien kannattaisi järjestää oppimistilanteita ja miten nämä muutokset tukevat oppimista oppimiskäsityksen näkökulmasta. Esimerkiksi musiikin perusteissa opittujen asioiden soveltaminen vaikkapa oppilaiden omien kappaleiden säveltämisessä tuo Partin, Westerlundin ja Björkin mukaan oppimiseen sellaista ...”asiantuntijuuden rakentumista, jonka puitteissa oppijat luovat uutta, ylittävät aiemman toiminnan rajat ja kehittävät innovatiivisia tietotaitoyhteisöjä” (Partti, Westerlund & Björk 2013, 56).

Oppijan yksilölliseen ongelmanratkaisukykyyn rajautuva oppimiskäsitys on mielestäni vanhanaikainen ja sille vaihtoehdon tarjoaa näkökulma, jossa oppiminen nähdään osallistumisena. Tässä suuntauksessa painotetaan sosiokonstruktivistista ja sosiokulttuurista oppimiskäsityksiä, eli erityisesti oppimisen kulttuurisia, sosiaalisia, vuorovaikutuksellisia, yhteistoiminnallisia tai yhteisöllisiä prosesseja. Oppiminen nähdään sosiaalisena ja vuorovaikutteisena matkana. Tällainen oppimiskäsitys painottaa yksilön taitojen tai ”tulosten” sijaan oppimiskulttuurin ja siinä tapahtuvien aktiviteettien keskeisyyttä oppimisessa. Musiikin oppimisen näkökulmasta tämä oppimiskäsitys korostaa, että lapsen musiikillinen elämä alkaa hyvin varhain, jo ennen kuin lapsi osaa laulaa tai soittaa. Lapsi äänтелеe ja kommunikoi äänellään, tutustuu itse tuottamiinsa ääniin ja kuuntelee tarkkaavaisesti ympäröiviä ääniä ja näin osallistuu ns. esimusiikilliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Ensimmäistä kertaa soittotunnille tulevalla lapsella on siis jo aiempaa kokemusta musiikin tekemisestä ja musiikillisen vuorovaikutuksen oppimisesta. Lapsella on siis jo sosiokulttuurista musiikillista herkkyyttä, jota ei sinänsä tarvitse vahvistaa, mutta sen sijaan opettaja voi valita opetusmenetelmiä, joiden avulla on mahdollista kehittää yhteistoiminnallista ja leikinomaista musiikillista työskentelyä. Opettaja pyrkii ottamaan huomioon lapsen luontaisen uteliaisuuden ja tuottamaan musiikillisten toimintojen kautta jakamisen, ilon ja ylpeyden tunteita (Partti, Westerlund & Björk 2013, 60–61).

Omaa toimintaansa reflektoidessaan opettaja voi kysyä itseltään miten hyvin hänen omat opetusjärjestelynsä ottavat huomioon oppijoiden kannalta mielekkään vuorovaikutuksen. Jakavatko oppilaat tietoa keskenään, keskustelevatko he, tapahtuuko arviointia yksin vai yhdessä ja saavatko oppilaat vertaistukea toisistaan. Oppimiskäsitysten muuttuessa, myös opettajan vastuu laajenee. Enää opettaja ei ole vain tiedon jakaja, vaan uusien oppimisympäristöjen organisoija, kekseliään luovan toiminnan ylläpitäjä, sekä erilaisten osallistumisen mahdollistaja. (Partti, Westerlund & Björk 2013, 67).

Valitettavasti tiukentuneet määrärahat luovat omat haasteensa myös oppimisympäristöille. Ryhmien koko kasvaa ja rahaa opetukseen on käytettävissä vähemmän ja vähemmän. Siksi opettajuuden täytyy muuntautua vastaamaan näitä uusia vaateita. Omassa opettajuudessani haastan itseni tutkimaan erilaisia vaihtoehtoja. Kuinka opettaa ryhmässä kustannustehokkaasti ja kuitenkin saada opetuksesta mielenkiintoista ja hauskaa oppijoille, mutta ottaa myös huomioon erilaiset ja eritasoiset oppijat.

3.4 Vuorovaikutuksen merkitys oppimisessa

3.4.1 Sosiaalinen vuorovaikutus

Sosiaalisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Muita vuorovaikutuksen tasoja ovat verbaalinen, eli sanallinen vuorovaikutus, sekä nonverbaalinen vuorovaikutus, kuten kasvojen ilmeet ja kehon kieli. Keskeisiä vuorovaikutustaitoja ovat keskustelutaidot, neuvottelutaidot, esiintymistaito, yhteistyö- ja yhteistoimintataidot, viestintätaidot, ryhmä- ja tiimityötaitot, sekä empatiataito. (Kauppila 2007.)

Vuorovaikutuksella on suuri merkitys oppimisprosessissa. Tärkeitä asioita ovat vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä, opetuksen laatu ja määrä, sekä opettajan antama tunnetuki oppilaille. (Nurmi ym. 2014. 99.) Lapset vertaavat itseään toisiinsa ja oppivat paljon toisiltaan. Opettajan rooli onkin muuttunut ”opettavasta” enemmän oppimisprosessia ohjaavaan suuntaan. (Jordan-Kilkki ym. 2013, 9.) Nykypäivän opettaja ohjaa oppilaitaan omatoimiseen, aktiiviseen työskentelyyn. Itsemääräämisoikeuden on tutkittu edistävän sisäisen motivaation lisääntymistä. Mitä enemmän oppijalla on tunne, että hän saa päättää opiskelemistaan asioista, sitä enemmän hän sitoutuu tehtäviinsä, arvostaa

niitä ja osoittaa kiinnostusta opiskeltavaa asiaa kohtaan. Opettajan tärkeä tehtävä on kuunnella ja ottaa huomioon kaikenlaiset oppijat.

Hannele Cantell toteaa kirjassaan (Cantell 2010) työtapojen monipuolisuuden antavan erilaisille oppijoille paremmat mahdollisuudet osallistua. Siinä missä hiljainen oppilas saattaa opettajavetoisessa opetuksessa menestyä, temperamentiltaan räiskähtelevämpi ei malta pysyä hiljaa ja kuunnella pitkiä aikoja, vaan konkreettinen tekeminen saattaa olla hänelle parempi vaihtoehto. Opettajat ovat myös huomanneet, että kun opettaa toista, oppii itsekin paremmin. Kaikki työtavat eivät kuitenkaan sovi kaikille, eikä yksi työtapa ole vastaus kaikkiin ongelmiin. Opettajien mielestä työtapojen vaihtelevuus on paras keino erilaisten oppijoiden tarpeisiin. (Cantell 2010, 18-19.)

3.4.2 Ystävyys vuorovaikutuksena ja motivaattorina

Jo kahden ikävuoden paikkeilla alkaa lapsilla ilmetä käyttäytymistä, joka voidaan katsoa sosiaalisiksi. Aluksi lapsi tunnistaa ystävän auttajaksi ja myöhemmin ystävyys koetaan resurssiksi. Ystävyys luo kontekstin, jossa lapsi voi harjoitella sosiaalisia taitoja: tasa-arvoisuutta, saamista ja jakamista. Toisen hyväksynnän saaminen luo ystävyyttä. Ystävyyden avulla opitaan ymmärtämään paitsi toista, myös itseään. 5–7-vuotiaiden lasten ystävyys on hyvin konkreettista. Ystävyys perustuu yhteisiin toimintoihin ja se voi muodostua ja päättyä nopeasti. Tärkeää on, mitä toinen tekee ja mitä hän voi jakaa leikeissä ja toiminnoissa. 8–10-vuotiaat lapset arvostavat ystäviä, jotka jakavat hänen kanssaan positiivisia asioita. Näitä asioita voivat olla yhteiset harrastukset ja toiminnot. Luottamusuhde on tärkeä ja ystävien hyväksyntä vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen. (Kauppila 2007, 139-140.)

Moni tuntemani muusikko on sanonut, että ilman ryhmätunteja he olisivat lopettaneet soittoharrastuksensa. Monelle juurikin orkesteri on ollut se tärkeä paikka, jossa on saanut yhdistää soittamisen ja vuorovaikutuksen muiden samanhenkisten kanssa. Leirit, matkat ja konsertit muualla kuin oman opiston salissa ovat olleet tärkeitä ja ystävyyttä, sekä yhteisöllisyyttä vahvistavia tekijöitä, joilla on ollut hyvin positiivinen vaikutus senhetkisen soittoharrastuksen jatkumisessa ja ystävyysuhteiden muodostumisessa.

Ystävyys on mielestäni erittäin tärkeä voimavara musiikkiharrastuksessa. Sen positiiviset vaikutukset saattavat säteillä pitkälle oppilaiden elämään myös harrastuksen ulkopuolella. Opettajan tulisikin kannustaa ja mahdollistaa merkityksellisten ystävyysuhteiden syntymistä ja antaa sille myös aikaa tunti-ilanteissa. Aina kaverin kanssa harjoituksissa jutteleminen ei ole pelkästään häiritsevää käytöstä vaan saattaa myös kertoa, että ystävyys on alkamassa.

Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu positiivinen sosiaalinen kontakti, joka syntyy, kun toinen henkilö tulkitsee toisen kontaktipyrkimyksen tai viestin myönteiseksi. Hyvään vuorovaikutukseen kuuluvat myös keskinäinen luottamus, avoimuus, ymmärtäminen, aktiivisuus, kiinnostus, havaitseminen ja rehellisyys. (Kauppila 2007, 71-72.) Opettajan tulisi miettiä, millä tavoin hän rohkaisee ja ohjaa ryhmää kohti hyviä vuorovaikutustilanteita- ja taitoja, minkälaista esimerkkiä hän itse näyttää ja miten hän voisi sisällyttää vuorovaikutustaitojen oppimista jokapäiväisiin opetustilanteisiin. Esimerkiksi orkesteritunnille saatuttaessa kavereiden tervehtiminen ja lähdeittäessä hyvästeleminen, kaverin auttaminen nuottitelineen paikalleen saamisessa tai tuolin kantamisessa, ovat osa jokapäiväisiä hyviä tapoja ja vuorovaikutustilanteita, joihin on helppo oppilaita kannustaa.

3.4.3 Saako kysyä?

Koulutuksen yksi tehtävä on mielestäni opettaa oppilaita terveeseen uteliaisuuteen ja oman mielipiteensä perusteltuun ilmaisemiseen. Liian harvoin oppilaalle annetaan mahdollisuus turvallisessa ympäristössä kysyä ”tyhmiä” kysymyksiä. Kokemukseni mukaan jonkun rohkaistuessa kysymään kysymyksen on joku toinenkin miettinyt samaa asiaa. Parhaimmat kysymykset ovat sellaisia, joihin ei ole yksiselitteistä vastausta ja johtavat pohdintaan vaikkapa ihmisen olemassaolon tarkoituksesta. Ajattelun ja kyseenalaistamisen taidon herättelemine on hyvä aloittaa varhain. Usein oppilaat pelkäävät kysymyksiensä esittämistä, johtuen käsittäökseni oletuksesta, että he kysymyksillään jotenkin loukkaavat opettajan auktoriteettia. Toinen yleinen pelko on kasvojen menettäminen kavereiden edessä. Turvallisen ilmapiirin luomine on oppimisen perusta. Pelko ei auta oppimista millään tavalla. Opettajan on hyvä selkeästi kertoa oppilailleen, että heillä on oikeus kaikenlaisten kysymysten, sekä oman mielipiteensä esittämiseen. Opettajan on hyvä aika-ajoin myöntää itselleen, ettei tiedä vastauksia kaikkiin kysymyksiin. Eikä tarvitsekaan. Opettajan tulisi aina pystyä perustelemaan esimerkiksi tunneilla

käytävät asiat. Jos oppilas kysyy, miksi, eikä opettaja pysty selvästi perustelevaan kantaansa, kannattaa miettiä onko kyseinen asia todella tarpeellinen vai ei.

Elämme tietoyhteiskunnassa ja tiedon saaminen on helpompaa kuin koskaan. Tietotulvassa kysymys kuuluukin. Kuka olisi kiinnostunut kaikesta tiedosta? Nuorten ja lasten kiinnostuksen kohteet vaihtelevat valtavasti. Opettajan tehtävänä on mielestäni ylläpitää ja ruokkia kiinnostusta, vaikka se ei välttämättä koskisikaan juuri vaikkapa klassista musiikkia.

3.5 Ryhmätuntemus

Ryhmätuntemus lisääntyy kokemuksen myötä, mutta opettajan on hyvä olla selvillä minikälaisia asioita ryhmäopettamiseen ja ryhmädynamiikkaan liittyä ja ottaa näitä asioita huomioon opetuksessaan. Jos opettaja on tietoinen näistä asioista, hän pystyy paremmin varmistamaan laadukkaan opetuksen yksilöille myös ryhmässä.

Omassa opettajankoulutuksessani ryhmäkäyttäytymisestä ei puhuttu mitään. Emme harjoitelleet ryhmien hallintaa, tai päässeet opettamaan ryhmiä opiskeluaikana. Tämä oli asia, joka oli opeteltava alusta lähtien ammattielämän alkutaipaleella. Nykyinen oppimiskäsitys, joka kannustaa Sosiokonstruktivistiseen ajattelutapaan suosii ryhmäopetusta. Myös musiikkiopistojen taloudellisen tilanteen vuoksi opistot suosivat ryhmäopetusta, sillä se on edullisempaa sekä opistoille, että oppilaille. Usein ryhmät ovat kuitenkin hyvinkin suuria ja ryhmiin mahtuu monenlaisia oppijoita ja persoonia.

Tällä hetkellä olen hyvin onnellisessa asemassa Minijousten kanssa. Vaikka orkesteri on suuri (18 soittajaa) ja soittajat ovat hyvin nuoria, ovat ryhmän kaikki lapset hyviä kuuntelemaan, keskittymään ja he osaavat käyttäytyä orkesteriharjoituksissa. Osaltaan tämä johtuu mielestäni perheiden taustasta. Sen henkilökohtaisemmin perheitä tuntematta, väittäisin, että suurin osa, jos eivät kaikki, ovat vähintään keskiluokkaisista perheistä. Vanhempien koulutus- ja tulotaso näkyy eräänlaisena rauhallisuutena ja käyttäytymisen kulttuurina. Tosin toiminta on täysin vapaaehtoista ja ehkäpä jopa lasten mielestä mukavaa. Tällainen ryhmä luo parhaat mahdolliset puitteet uusien asioiden oppimiseen ja toteuttamiseen, sillä häiriötekijöitä ei juurikaan ole.

Aina näin ei kuitenkaan ole. Vuosaaressa musiikkikoulussa työskennellessäni kohtasin hyvinkin erilaisista lähtökohdista tulleita lapsia. Levottomuus oli läsnä joka päivä ja vaikeutti osaltaan oppimista ja opettamista. Tämähän ei ole lasten syytä suinkaan, vaan heidän elämässään vallitseva epävarmuus heijastuu myös kaikkeen mihin he tarttuvat, koulussa ja harrastuksissa. Yksittäisten oppijoiden vaikeudet voivat heijastua koko ryhmään (Haapaniemi & Raina 2014).

Tällaisten ryhmien kanssa aloitin oman ammattielämäni. Tuntui hurjalta, etten ollut saanut koulutuksessani minkäänlaisia työkaluja ryhmien hallintaan. Ensimmäisessä ryhmässäni musiikkipainotteisessa iltapäiväkerhossa oli 32 lasta. Onneksi apunani oli kokenempi kollega. Ilman tätä kokemusta, en olisi uskaltanut ottaa ohjattavakseni Mini-jousia, enkä näin ollen välttämättä olisi saanut nykyistä työpaikkaani, jossa orkesterin opettamista edellytettiin.

Haapaniemi ja Raina kirjoittavat suurryhmän (noin 20 henkilöä) ominaisuuksista, joita ovat mm. Lyhytjännitteisyys, impulsiivisuus, turvattomuus, luovuus, yllätyksellisyys, tyytyväisyyden väheneminen, henkilökohtaisen vastuun väheneminen ja peesauksen lisääntyminen. Suurryhmä tarvitsee aina selkeän johtajan. Johtajan tehtävänä on saada ilmapiiri sellaiseksi, että se on mahdollisimman suotuisa oppimiselle. Isossa ryhmässä syntyy luonnostaan ”kuppikuntia”. Taitavalla ohjaamisella opettaja voi valjastaa nämä pienemmät ryhmät oppimiselle myönteisiksi ympäristöiksi. (Haapaniemi & Raina 2014.) Suuressa ryhmässä yksilö pystyy piiloutumaan tekemättömyyden ja passiivisuuden taakse, jos opittava asia ei kiinnosta. Yksilön vastuu on vähäistä. Dialogin synnyttäminen on vaikeaa ja yleensä opettajan kanssa aktiivisesti keskusteleekin muutama oppilas, kun muut kuuntelevat tai uppoututuvat omiin ajatuksiinsa, tai keskustelevat pienissä porukoissa keskenään.

Suurryhmän yhteisöllisyyden kehittämisessä toimivat hyvin myönteisiä tunteita herättävät asiat, esim. projektit, retket ja juhlat. Lisäämällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, on mahdollista kehittää toimintaa mielekkäämmäksi. Haapaniemi ja Raina nostavat esille myös opettajien viihtyvyyden. Heistä työyhteisön käyttäytyminen heijastaa kohteensa olemusta. Opettajakunnan hyvä tai huono ilmapiiri heijastuu enemmän tai vähemmän oppilaiden muodostamiin ryhmiin (Haapaniemi & Raina 2014, 120). Avoimessa työyhteisössä opettajien kiinnostuksen kohteet ja kokeilut tunnetaan ja niistä keskustellaan. Kollegat tukevat toisiaan ja kokeilujen tuloksista keskustellaan ja niitä arvioidaan yhdessä.

Pienryhmässä työskentelemisessä on omat pedagogiset vahvuutensa, mutta se asettaa myös haasteita. Pienemmässä ryhmässä opettaja ehtii paremmin seurata kunkin oppilaan edistymistä. Suuryhmään verrattuna henkilökohtainen vastuu on suurempi, sillä pienessä ryhmässä ei pysty piiloutumaan. Oppilaille on mahdollisuus olla aktiivisia, kaikki pystyvät keskustelemaan ja kysymään. Turvallisuuden tunne kasvaa pienessä ryhmässä, sillä vuorovaikutus tapahtuu muutaman henkilön kesken. Oppijat ovat positiivisella tavalla riippuvaisia toisistaan ja he pyrkivät yksimielisyyteen. Pienryhmän merkittävä positiivinen ominaisuus on oppilaan siitä saama lämpö ja tuki. Pienryhmässä jokainen oppija pystyy aktiivisemmin osallistumaan opetukseen. Puhelilla on mahdollisuus purkaa vuorovaikutusenergiaansa ja hiljaiset saavat enemmän huomiota. (Haapaniemi & Raina 2014, 121-126.)

Omassa opetuksessani pyrin käyttämään myös pienryhmiä. Olen jakanut kevään ryhmän kahtia, niin että sellistit ja viulistit tulevat tunnille muutaman kerran omina ryhmällään. Nuottien nimien opetteleminen ja siten eri avainten lukeminen toisivat muuten liikaa haasteita koko ryhmälle. Samalla pystyn pitämään stemmaharjoitukset tulevista kappaleista.

3.6 Sisäinen motivaatio

Sisäinen motivaatio on oppimisen kannalta erittäin tärkeä ja monessa eri yhteydessä esiin nostettu asia. Sisäinen motivaatio on oppijan halu oppia. ”Tulevaisuudessa hyvän oppimisen edellytyksenä ovat yhä enemmän sosiaaliset taidot, itseohjautuvuus ja sisäinen motivaatio” (Haapaniemi & Raina 2014)

Jotta opettaja osaa herättää oppijoiden sisäisen motivaation, täytyy tietää, mitkä asiat siihen vaikuttavat. Haapaniemen ja Rainan painottavat mm. uteliaisuutta ja halua kuulua yhteisöön, vaikka oppija arvostaa myös yksilöllisyyttään. Erityisesti lapsille ja nuorille on tärkeää kuulua samanikäisten kanssa samaan joukkoon. Lapset vertaavat itseään toveriinsä ja heille on tärkeää viettää paljon aikaa samanikäisten kanssa. (Haapaniemi & Raina 2014, 51.) Ryanin ja Decin mukaan sisäisen motivaation heräämisessä tärkeitä asioita ovat tehtävän sopivan haastava taso, itsemääräämisoikeus, opittavan asian sisäistäminen ja sen saattaminen käytäntöön (Ryan & Deci 2000.)

Tehtävien sopivan haastavan tason valitseminen on opettajan käsissä. Tason valitsemisessa opettaja tarvitsee jo jonkinlaista tietoa ryhmästään. Erilaisten harjoitusten teettämisen kautta opettaja saa tietoa ryhmän tasosta ja etenemisvauhdista, mutta tämä vie jonkun verran aikaa. Ryhmäopetuksessa haastavia ovat monenlaiset ja monen tasoiset oppijat. Omassa alkeisjousiorkesterissani on soittajia, jotka ovat aloittaneet soittamisen muutama kuukausi sitten ja myös soittajia, jotka ovat soittaneet useita vuosia. Mupe on kaikille uutta, mutta taustasta riippuen, toiset oppivat nopeammin, kuin toiset. Jos opettavat asiat ovat liian vaikeita, on heikommilla oppijoilla vaikeuksia pysyä mukana. Jos taas harjoitukset ovat liian vaikeita, ovat nopeammin oppivat vaarassa turhautua. Sopivan balanssin löytäminen on siis hyvin tärkeää. Usein asia on ratkaistu siten, että nopeammin oppivat voivat tehdä tehtäviä tehtäväkirjasta eteenpäin. Meillä tehtäväkirjan (ja kotitehtävien) puuttuessa ei tätä mahdollisuutta ole. Apuna voisi käyttää Mupe 1 -kursilla olevaa kirjaa, josta edistyneemmät oppilaat voisivat tehdä tehtäviä ja näin halutesaan edetä nopeammin.

Uteliaisuus on yksi parhaista keinoista motivoida ja liittää merkityksellisyys opittavaan asiaan. Luonnollinen uteliaisuus synnyttää haluan oppia, herättää sisäisen motivaation opittavaa asiaa kohtaan ja tekee näin ollen oppimisesta hauskaa ja palkitsevaa. Viisaasti tehtyjen ja valittujen harjoitusten avulla tämän arvokkaan voimavaran saa valjastettua oppimista auttamaan.

Haapaniemen ja Rainan mukaan pedagoginen viihtyvyys ja sisäisen motivaation herättäminen ovat yhteiskunnallisia tasa-arvokysymyksiä. Sosiaalisen aseman periytyminen vaikuttaa myös oppimiseen. Jos oppijat oppivat vain heiltä ennakoitulla tavalla, saattavat oppiminen ja kouluttautuminen jäädä paljon heikommalle tasolle, kuin mikä oppijan todellinen potentiaali on. Oppimisen ollessa mielekästä, on oppijan todelliset kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet helppo huomata. Tämä taas antaa opettajalle sekä erityisesti oppijalle arvokasta tietoa tulevaisuutta varten. (Haapaniemi & Raina 2014, 53.)

Lapsi oppii leikkimällä. Luova, leikinomainen ja rento oppiminen yhdessä, ovat avainsanoja sisäisen motivaation herättämiseen ja uudenlaisen pedagogiikan luomiseen.

Aikaisemmin ajattelin, että on asioita, jotka täytyy vain opetella, siitä huolimatta, että ne tuntuvat oppilaasta pitkästyttäviltä ja täysin turhanpäiväisiltä. Joidenkin asioiden kohdalla näin on, mutta jos kokonainen oppiaine tuntuu turhalta, on asialle tehtävä jotain. Olen

itse opiskellut itse samat asiat samalla tavalla. Oliko mupe-tunneilla hauskaa ja mielekästä? Ei. Mutta kuitenkin sävellajit ja muut tankattiin päähän ja kokeessa ”oksennettiin” paperille. En suoraan sanottuna vieläkään ole tarvinnut kaikkea sitä tietoa musiikin teoriasta, joka kuitenkin piti opiskella. Sen sijaan jotkin asiat, joita olisin käytännön muusikoudessani tarvinnut, jäivät puuttumaan.

Ensimmäisenä vuonna opettaessani musiikin perusteita huomasin oppilaideni oppimisen olevan hyvin hankalaa. Yksinkertaisimmatkin asiat piti selittää useaan otteeseen, eivätkä opetetut asiat tuntuneet millään jäävän oppilaiden muistiin. Huomasin, että mupe oli hyvin kaukana käytännöstä, vaikka alkuperäinen tarkoitus oli pitää hyvin käytännönläheinen ja paljon soivaa materiaalia sisältävä mupe-kurssi. Lapset eivät ymmärtäneet mupen tarkoitusta tai tärkeyttä. Minun oli katsottavat omaa opetustani hyvin kriittisesti, sillä usein oppimisen ollessa hankalaa, on vika opettajassa ja opetusmenetelmissä.

Musiikin perusteiden ongelmana on pitkään ollut vaikeus sen tarkoituksenmukaisuuden ja tärkeyden perustelemissa oppilaille. Oppilaat eivät ole ymmärtäneet mihin he tarvitsevat musiikin perusteita. Mupe on ollut (ja on myöhemmin tason vaikeutuessa edelleen) oma oppiaineensa jonka yhteyttä omaan soittamiseen ja musiikin harrastamiseen oppilaat ovat kyseenalaistaneet. Miksi minun täytyy opiskella musiikin perusteita, mitä hyötyä siitä minulle on ja mitä tekemistä sillä on soittamisen kanssa, ovat kysymyksiä joita olen kuullut oppilailtani.

Kysyttyäni opettajilta syksyllä 2016, kuinka he perustelevat musiikin perusteiden tärkeyden oppilailleen sain mm. seuraavia vastauksia: ”Intonaation oppimisen vuoksi”, ”Musiikin kielen ymmärtämisen takia”, ” Olen sanonut, että Mupe kuuluu soitonopiskelemiseen, eivätkä oppilaat ole sitä kyseenalaistaneet sen enempää”. Mikään vastauksista ei varmasti ole näin yksiselitteinen, mutta ovatko nämä sellaisia perusteluja, jotka lapset ymmärtävät ja niiden kautta oivaltavat mupen tärkeyden ja kuinka se liittyy soittamiseen ja musiikin hahmottamiseen.

Musiikin harrastaminen on vapaaehtoista toimintaa, mutta siihen liittyy paljon erilaisia asioita. Käydään tunneilla, soitetaan orkesterissa, esiinnyttään, soitetaan kamarimusiikkia, soitetaan erilaisten soitinten ja soittajien kanssa ja opiskellaan musiikin perusteita. Oppilaat arvostelevat ja arvioivat asioita, jotka eivät miellytä tai tunnu tärkeiltä (Haapaniemi & Raina 2014, 91). Jokaisen opettajan pitäisi pystyä perustelemaan miksi joku asia

on tärkeä oppia. Jos sitä ei pysty perustelemaan, tulee miettiä, onko kyseinen asia todella tärkeää vai ei?

Täytyykö oppilaiden oppia sietämään tylsyyttä? Kyllä. Kaikki ei aina ole hauskaa ja kivaa, kuten ei elämässä yleensäkaan, mutta jos oppiminen on pelkästään tylsää ja kurjaa, lopahtaa motivaatio hyvin nopeasti. Opettajan tehtävä ei myöskään ole olla ”viihdyttäjä”. Opettajan tehtävä on auttaa oppijaa oppimaan. Tämän takia olen halunnut luoda uudenlaista oppimateriaalia, jotta auttaisın oppilaitani oppimaan helpommin ja paremmin.

”Oppimisprosessin avaintekijöiksi ovat nykyään nousseet itsemääräämisen ja itsesäätelyn eri aspektit ja minäprosessit, jotka suuntaavat ja kontrolloivat oppimista, motivaatiota ja suoritusta” (Ruohotie 1998, 42). Itsemääräämisoikeus on eräs tärkeimmistä sisäiseen motivaatioon vaikuttavista asioista. Hyvin harvoin kuitenkaan oppilaat pääsevät vaikuttamaan opeteltaviin asioihin. Mupen aihealueet on ennalta määrätty ja valikoitu opettajien toimesta. Tehtävät ja harjoitukset olivat kuitenkin valittu siten, että lapset loivat koko ajan jotain uutta ja omaa. Rytmikortteja käyttämällä rytmit olivat joka kerta erilaisia. Rytmikaanonit vaihtuivat ja vartalorytmit olivat oppilaiden itse keksimiä. Solfaosiossa teimme myös omia kappaleita.

Musiikin perusteiden opettajan Kalle Katajan mukaan mupe on omaksumisaine, jossa opettelemme musiikin kieltä. (22.11.2016) Opittavien asioiden sisäistäminen on siis hyvin tärkeää, sillä emme opiskele Mupea päästäksemme tenteistä läpi, osataksemme asiat paperilla tai edetäksemme tasolta toiselle, vaan aidosti musiikin ymmärtämistä varten. Mitä lähemmäs käytäntöä saamme harjoitukset ja mitä ilmeisemmin oppilaat huomaavat niiden käyttötarkoituksen soitettavissa kappaleissamme, sitä perustellumpaa ja aidompaa, sitouttavampaa ja motivoivampaa mupen opiskeleminen lapsille on.

3.7 Pedagoginen viihtyvyys

Sen sijaan, että oppiminen tapahtuisi ulkopuolelta tulevan tiedon omaksumisena ja jokaisen yksinäisenä puurtamisena, ovat erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa tapahtuva oppiminen, sosiaalisuus ja tiedon jakaminen ovat nykypäivän oppimisen malleja. Opettaja ei ole enään vain opettaja, vaan oppimisen ohjaaja. Oppijan oma aktiivisuus on tärkeää. (Jordan-Kilki Ym. 2013.)

Haapaniemi ja Raina nostavat esiin kirjassaan kolme pedagogisen viihtymisen kulmakiveä.

1. Turvallisuus
2. Uteliaisuus
3. Vuorovaikutus (Haapaniemi & Raina 2014, 76)

Miten pystyn omassa opetustilanteessani ottamaan nämä asiat huomioon? Turvallisuus tarkoittaa sitä, ettei kukaan jää yksin tai joudu huonoon asemaan. Nämä turvattomuuden tunteet vievät paljon voimavaroja itse oppimiselta. Opetusta suunniteltaessa tulisi aina asettaa oppilaan asemaan. Mitä minä tarvitsen tunteakseni oloni turvalliseksi? Turvattomuus on aina este uteliaisuudelle, joka on sisäisen motivaation moottori. Myös opettajan ja oppilaan hyvä suhde lisää turvallisuuden tunnetta. Opettajalla olisi oltava jonkinlainen positiivinen vuorovaikutussuhde kaikkiin oppilaisiin. Oppilaat heijastavat opettajan asennetta ja käytöstä. Jos jokin oppilas on syrjäänvetäytyvä, tai ”vaikea”, tulisi opettajan käyttäytyä häntä kohtaan erityisen positiivisesti ja kannustavasti. Negatiivisuuden kierre aiheuttaa turvattomuutta ja vastahakoisuutta sekä oppilaassa, että opettajassa. Myös väärin vastausten pelko saattaa estää oppilaan kokonaisvaltaista oppimista. Vanhempien ja opettajan välinen luottamus, sekä yhteistyö kodin ja musiikkiopiston välillä lisäävät myös oppilaan turvallisuuden tunnetta. Onkin hyvä sanoittaa myös vanhemmille mitä harjoituksilla ajetaan takaa. Kun ryhmään haetaan turvallisuutta, mikä olisi parempi ratkaisu kuin sisältäpäin ohjautuva leikki. Leikkiminen on myös lapsille luonnollinen tapa oppia. Leikkimisen avulla lapset tutustuvat toisiinsa ja löytävät oman paikkansa ryhmässä.

Ryhmän tuki on tärkeää. Uutta asiaa opetellessa ei halua paljastaa kavereilleen, ettei vielä osaa. Ryhmässä osaajia on monentasoisia. Toinen osaa jonkun asian paremmin kuin toinen. Heikompi oppija voi oppia vahvemmalta. Jos heillä on yhteinen päämäärä, on oppimisen tarve myös yhteinen. Tällöin heikompi oppii vahvemmalta ja vahvempi vahvistaa osaamistaan auttaessaan heikompa. Esim. parityöskentely ryhmän sisällä tai vielä pienemmissä ryhmissä voisi edesauttaa tätä ilmiötä. Miten selviydytään ilman kilpailuttamista? Tai miten kilpailun palkintona ei ole voitto, vaan koko ryhmän yhteinen etu? Mikä on ryhmän yhteinen päämäärä? Miten määrittelen harjoitusten vaikeustason?

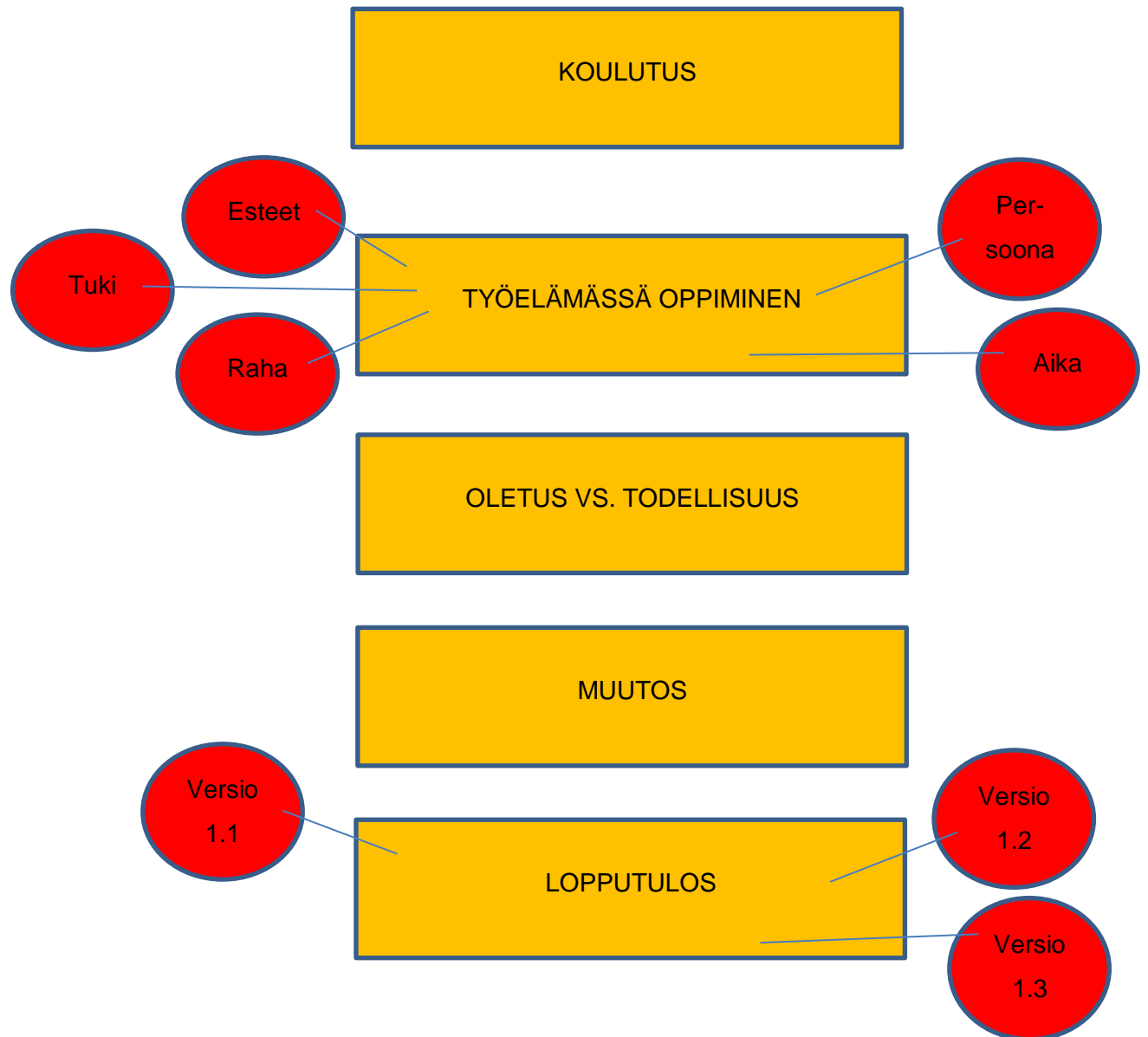
Ihminen on luonnostaan utelias ja haluaa oppia uusia asioita. Miten tätä uteliaisuutta voidaan ruokkia ja siten lisätä sisäistä motivaatiota? Eräs kollega kiteytti hienon ajatuk-

sen. ”Opettajan tärkein tehtävä on herättää oppimisen halu, sillä jos oppilas löytää oppimisen halun, hän haluaa oppia koko elämänsä ajan.” Oppimiseen pitäisi olla joku kannustin. Usein riittää kannustimeksi se, että pääsee oppimaan lisää, eli siirtymään ns. seuraavalle tasolle tai seuraavaan tehtävään. Tätä voisi yrittää mahdollistaa esim. kotitehtävien avulla. Halukkaat voisivat ottaa itselleen kotitehtäviä tai he pääsevät apuopettajiksi seuraavalle tunnille. Tai he voisivat olla pienempien ryhmien johtajia.

Oppiaineen kiinnostavuus ja opettajasta pitäminen korreloivat keskenään (Cantell 2009, 78). Opettajan ja oppilaan hyvä vuorovaikutussuhde lisää oppilaan turvallisuuden tunnetta. Vuorovaikutusta harjoituksissa on väistämättä. Olemme vuorovaikutuksessa musiikin kautta ja sanallisesti. Ryhmä on tiivis. Vuorovaikutuksesta kerron enemmän omassa kappaleessaan.

4 Opettajana kehittyminen

Kuviolla 1 esitän lyhyesti mitä erilaisia asioita opettajana oppimiseen liittyy, mitä siinä tulee ottaa huomioon ja minkälaisiin asioihin se saattaa johtaa.

Kuvio 1.

4.1 Vastaako koulutus työelämän haasteisiin?

Tarvitsemme työelämässä tutkimusmetoditaitoja kehittääksemme omaa opetustamme, itseämme opettajina ja opetusmateriaalejamme vastaamaan tämän päivän muuttuvaa ja vaativaa kuvaa mielekkästä oppimisesta ja opiskelemisesta. Näitä taitoja ei kuitenkaan tarjota ammattikorkeakouluopinnoissa, toisin kuin yliopisto-opinnoissa. Hanna Vilkan mukaan tästä syystä ammattikorkeakouluopiskelijat ovat huonommassa asemassa kuin yliopisto-opiskelijat, sillä heidän opintoihinsa ei kuulu tutkimusmetodiopintoja. Tämä ei anna korkeakouluopiskelijoille laajempaa, työelämässä tarvittavaa tutkimustaitojen hallintaa. (Vilka 2005, 5.) YAMK -opinnot tarjoavat väylän itsensä kehittämiseen, mutta tutkimustaitojen hallitseminen ei kuulu myöskään YAMK -opintoihin (Metropolia Ammattikorkeakoulun opinto-opas 2016–2017). Tämä johtunee opiskeluvuoden tiukasta aikataulusta ja siitä faktasta, että useimmiten opiskelemisen ohella opiskelijat tekevät töitä. Aika on hyvin rajallinen ja opinnäytetyön valmistaminen on aikaa vievää.

”Opiskelija tunnistaa ja soveltaa kehittämistyön johtamis- ja ongelmanratkaisumalleja osana omaa kehittämisprojektiaan. Opiskelija toteuttaa ja hallinnoi opinnäytetyöhönsä liittyvän suunnittelu- ja kehittämistehtävän järjestelmällisesti ja ennakoitusti sekä osoittaa ammatillisessa verkostoissaan viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan. Opiskelija johtaa kehittämistyötä, yhteisöllistä tiedon luomista ja yhteisön tietokäytäntöjen kehittämistä omassa kehittämisprojektissaan. Opiskelija kerää, ottaa ja antaa palautetta arvostavasti ja voimaannuttavasti. Opiskelija hallitsee ajankäytön projektissaan ja osaa eri menetelmillä huolehtia hyvinvoinnistaan.” (Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikin tutkinto-ohjelman kuvaus, Työelämän kehittämisen menetelmät.)

Työelämän kehittämisen menetelmät YAMK -opinnoissa antoivat ensimmäistä kertaa koulutukseni aikana työkaluja oman osaamisen ja oppimisen arviointiin, reflektointiin ja kehittämiseen. Myös koulutuksen aikana luettu ammattikirjallisuus tarjosi tietoa näistä asioista. Ehkä kuvittelemme olevamme ”valmiita” ammattikoulutuksemme päättyessä, mutta oikeastaan opettajan työssä, kuten musiikissa yleensä, kehitytään läpi elämän. Ammattikoulutuksen jälkeen alkava työ opettaa itsessään niin paljon, että olisi hyvä jos meillä olisi välineitä käsitellä tietoa ja käyttää se hyväksemme itsemme ja opetuksemme kehittämiseen.

Koulutuksessani esimerkiksi ryhmänhallintaa ei opiskeltu ollenkaan. Ainoa paikka mistä tietoa olisi saanut oli observointi. Käsitykseni opetuksesta oli kuitenkin opiskeluaikana hyvin yksilötuntikeskeinen, joten käytin observointiaikani seuraamalla yksilötunteja, kun

todellisuudessa enemmän olisin hyötynyt suurempien ryhmien opettamisen seuraamisesta. Nyt kahdeksan vuotta valmistumiseni jälkeen, on kulttuurin kenttä erinäköinen kuin silloin. Määrärahoja supistetaan ja ryhmäkoot kasvavat. Esimerkiksi opistomme Minijouset -orkesteri on tänä vuonna tuplasti suurempi kuin edellisenä vuonna. Tämä pakottaa opettajan mukautumaan muuttuvaan tilanteeseen. Rohkeasti opetustaan muuttava ja uusia tehokkaampia opetusmenetelmiä kehittävä opettaja on voimavara myös opistolleen.

Musiikin instrumenttiopettajan koulutukseen kuuluu monenlaisia opintoja, jotka valmistavat opettajaa soittamisen tai laulamisen opettamiseen. Opettajan työhön tarvitaan kuitenkin paljon laajempaa kompetenssia. Vuorovaikutustaidot, hyvät ihmissuhteet ja oppimisympäristöjen ymmärtäminen, ovat sen sijaan asioita johon koulutuksessa ei voi valmistautua. Enää vallalla ei ole käsitys, että opettajat ovat epäonnistuneita muusikoita. Nykyään opettaminen nähdään osana ammattimuusikon uraa, eikä muusikkoutta arvoteta opettajuuden yläpuolelle niin selkeästi kuin aikaisemmin. (Huhtinen-Hildén & Björk 2013.)

Koulutuksessa tulisi ottaa enemmän huomioon aspekteja, jotka auttavat opettajaa reflektoimaan ja siten kehittämään omaan työtään. Ryhmäopetukseen liittyviä asioita tulisi opiskella paljon enemmän ja opiskelijoiden tulisi olla enemmän yhteydessä työelämään. Esimerkiksi useissa muissa koulutusohjelmissa mukana oleva työharjoittelu toisi opiskelijoille paljon realistisemmän kuvan musiikkiopistojen arjesta kuin yhden tai kahden harjoitusoppilaan käyminen kolmenkymmenen minuutin tunnilla kerran viikossa. Toki pedagogiikka- ja didaktiikkatunnit antavat hyvät tiedot ja taidot yksilöopettamiseen, mutta musiikkiopistoissa opettamiseen liittyy niin paljon muutakin konserttien järjestämisestä vanhempien tiedottamiseen ja kollegoiden kanssa sujuvan yhteistyösuhteen luomisesta esiintymisvierailujen järjestämiseen, ettei näitä tietoja voi saada tutustumatta musiikkiopistojen käytäntöihin ja arkeen. Työnantajat tarjoavat jonkun verran jatkokoulutusta, mutta suurimmaksi osaksi kouluttautuminen ja ajan hermolla pysyminen ovat opettajan omalla vastuulla. Seminaarit ja koulutuspäivät, sekä alan artikkelit ja kirjallisuus ovat hyvä tapa saada viimeisintä tietoa alan muutoksista.

4.2 Työelämässä oppiminen

Usein vasta työelämä antaa realistisen kuvan opettajuudesta. Työelämässä oppimiseen liittyy kuitenkin paljon asioita, jotka saattavat aiheuttaa opettajalle haasteita. Näitä ovat mm. ajankäyttö, kollegoiden tuki ja arvostus, työpaikan ilmapiiri ja opettajan oma muutoshalukkuus.

Työelämässä oppimisen ajankäyttö on yksi suurimmista haasteista. Opettajan on hoidettava työnsä samalla, kun kehitystyö vie myös paljon aikaa. Ajankäyttöä on priorisoitava aivan eri tavalla ja päivät organisoitava hyvin. Aika on myös rahaa varsinkin musiikkiopistoissa. Harvalla opistolla on varaa kehityshankkeisiin, sillä uuden kehittämiseen kuluu aikaa ja harva opettaja on valmis tekemään ilmaista työtä. Opettajan on siis tarkkaan harkittava, miten hän kehitystyönsä aikoo järjestää ja kuka ajasta maksaa. Monissa musiikkiopistoissa tuntien suunnittelusta ei makseta palkkaa ja tämä on käymieni keskustelujen mukaan kaatanut monta lupaavaa hanketta opetuksen parantamiseksi. Opettajat eivät myöskään halua tehdä ilmaista työtä.

Opettaja vastuussa laadukkaasta opetuksesta oppilaille, näiden vanhemmille, sekä musiikkiopistolle. Opettaja saattaa pelätä, mitä hänestä ja hänen opetuksestaan ajatellaan, jos hän ryhtyy kokeilemaan jotain aivan uutta. Epäonnistumisen pelko voi aiheuttaa sen, ettei uutta uskalleta lähteä tekemään. Opettaja on epävarma, sillä uusi asia luo aina epävarmuuden tunteita. Opettaja on työssään esillä koko ajan. Hän on kuin näyttelijä näyttämöllä, sillä erotuksella, että ”yleisöltä”, eli oppilailta saatu palaute on paljon suoremppaa ja avoimempaa kuin mitä näyttelijät kohtaavat työssään. Oppilaiden reaktio on välitön ja hyvinkin suorasukainen. (Cantell 2009, 72) Jo pelkästään se, että oppilas katsoo kelloa useaan kertaan tunnin aikana saattaa aiheuttaa opettajassa harmistusta ja ärsyntyntymistä. ”Eikö tämä asia nyt kiinnostakaan oppilasta? Mutta kun tämä olisi tärkeä juttu osata ja hallita. Jätänkö tämän nyt kesken?” Vaikka etsimme koko ajan parempia tapoja opettaa, ei opettaja ole kuitenkaan velvollinen viihdyttämään oppilasta. Viihtymisen ja viihdyttämisen ero on ymmärrettävä. Uusien opetustapojen käyttöönotto vaatii opettajalta aikaa ja vaivaa. Tunnit täytyy valmistella huolellisesti ja opettaja joutuu oman mukavuusalueensa ulkopuolelle hakiessaan uusia lähestymistapoja perinteisiin opetusmalleihin. Vaatii uskallusta kokeilla jotain aivan uutta. Mitä jos en onnistukaan? Miltä näytän oppilaiden silmissä, jos epäonnistun. Mitä vanhemmat minusta ajattelevat?

Pelko ja mukavuudenhalu ovat varmasti suuria syitä siihen, että opetus edelleen pysyy samoissa kaavoissa, vaikka tietoa ja koulutusta on tarjolla.

Opettajat näkevät paljonkin vaivaa tuntien valmistelemisen eteen ja joskus loukkaantumisen ja ärsyyntymisen tunteita ei voi välttää, kun oppilas mieluummin keskittyy haukottelemiseen ja eleillään osoittaa, ettei hänellä ole lainkaan kiinnostusta kyseistä asiaa kohtaan. Opettaessa nahka paksuuntuu vuosien myötä, eivätkä tällaiset hetket vaikuta enää niin voimakkaasti, mutta tunteet on hyvä tunnistaa ja käsitellä. Opettajalla on oikeus negatiivisiin tunteisiin. Negatiiviset tunteet eivät kuitenkaan koskaan saisi vaikuttaa siihen, miten opettaja kohtaa oppilaansa. Haukottelijan ei tulisi saada huonompaa opetusta kuin innostujan. Turhautuminen on tunteista vaarallisin. Jos opettaja kokee, ettei hän saa asioita perille, eivätkä oppilaat ole innostuneita oppimaan, syntyy noidankehä, joka ruokkii itseään. Opettaja ei halua opettaa, eikä oppilas oppia. Esimerkiksi Mindfulness opettaa harjoitusten kautta huomaamaan ja hyväksymään tunteet sellaisina kuin ne tulevat. Tunteita ei pidä säikähtää tai antaa niille liikaa painoarvoa. Ne ovat "vain" tunteita. Tunteita tulee ja menee. Miten niihin reagoi, on tärkeämpi kysymys. Mitä ne aiheuttavat minussa ja miten toimin, kun tunnen esimerkiksi vihaa tai riittämättömyyttä (Litovaara 2017; Fowelin 2014).

Joskus opettaja saattaa kohdata kateutta kollegoidensa taholta. Uusi työskentelytapa tai ehdotus voi olla niin erilainen entisiin työtapoihin verrattuna, tai niin hyvä, että se herättää epävarmuutta muissa opettajissa. Kateus saattaa ilmentyä idean vastustamisena, sen vähättelynä tai jopa vihamielisenä suhtautumisena sen keksijää kohtaan. Avoin keskusteleminen ja omista työtavoista kertominen, metodien jakaminen ja muiden mukaan innostaminen voivat auttaa.

Työpaikan ilmapiiri onkin yksi tärkeistä uudistusintoon vaikuttavista tekijöistä. Jos ilmapiiri on salliva ja kannustava, on uudistusten tekeminen paljon helpompaa kuin vastustavassa ja negatiivisessa ilmapiirissä. Uusien menetelmien ja työskentelytapojen luomisessa opettaja laittaa aina itsensä ja ammattiosaamisensa alttiiksi arvostelulle ja siitä syystä tuen saaminen kollegoiden taholta on erityisen tärkeää.

4.3 Oletus vastaan todellisuus

Oletuksemme opetustilanteista ei aina välttämättä vastaa todellisuutta. Meillä on saattanut olla oletus siitä, mitkä asiat lapsia saattavat kiinnostaa ja miten asiat kannattaisi tehdä. Jokin todellisuuspohja oletuksilla tietenkin on, mutta todellisuus paljastuu usein vasta uusia työtapoja testaamalla ja keräämällä tietoa, miten ne toimivat käytännössä.

Harjoituksia suunnitellessani minulla on ollut usein paljon ruusuisempi kuva lopputuloksesta, kuin mitä käytäntö on todellisuudessa ollut. Olen kuvitellut lasten innostuvan harjoituksista enemmän, kuin mitä he ovat tunneilla ilmaisseet ja siksipä realistinen totuus onkin paljastunut vasta testatessani harjoituksia käytännössä. Matti Bergström puhuu kirjassan *Mustat ja valkeat leikit* (Bergström, 1997, 147) kuinka meillä aikuisilla on usein hyvin erilainen kuva lasten leikeistä, kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Haluamme leikin olevan hiljaista, siistiä, sopuisaa ja siitä pitäisi lasten myös oppia jotain. Määritämme omassa mielessämme arvoja ja normeja näille leikeille. Todellisuus saattaa olla täysin erilainen. Mitä minä odotan tehdessäni harjoituksia oppilailleni? Odotan, että he innostuvat oppimaan, ovat kiinnostuneita opetettavasta asiasta ja auttavat toisiaan. Tämä on siis minun ideaalitulanteeni. Mikä olisi oppilaideni ideaalitulanne? Niitä on varmasti yhtä monta kuin oppilaitani. Miten nämä tilanteet kohtaavat. Mitä yhteistä ja mitä erilaista niissä on?

Koen opettajana empatiaa oppilaitani kohtaan. Jos joku asia tuntuu hankalalta tai sen oppiminen on vaikeaa, haluan auttaa oppilaitani parhaani mukaan. Haluan, että he haluavat oppia. Musiikki on mielestäni hienoin yhdessä olemisen muoto. Olisin itse jäänyt erittäin paljosta paitsi, ellen olisi päässyt musiikin alalle. Monta ystävää olisi jäänyt tapaamatta ja monta tunteiden kirjoja kokematta. En usko siihen, että kasvatamme musiikin ammattilaisia, vaan fiksuja, empaattisia musiikista nauttivia ihmisiä, jotka osaavat innostua elämänmittaisesta oppimisesta ja musiikista sen koko skaalassaan. Tarve oman opettajuuden kehittämiseen on herännyt osaltaan oman työn reflektoinnin kautta. Onneksi oma opettajani opetti minut kyseenalaistamaan ja kysymään kysymyksen ”Miksi?”. Miksi teen jotain? Miksi opetan jotain? Miksi teen tämän näin? Minulle on tärkeää osata perustella ensin itselleni opettamani asiat. Sen jälkeen osaan perustella ne myös oppilailleni.

Uskon opetukseni uudistamisen olevan voimavara minulle tulevaisuudessa. Samalla tiedon hankkiminen ja sen kokeileminen, tuo vaihtelua ja haasteita työhöni. Kuten edellä mainitsin, innostunut opettaja osaa myös innostaa oppilaitaan. Olen suunnitellut tunnit palkatta, osin YAMK-opintojeni puitteissa, osin omalla ajallani. Ajattelen tämän olevan panostus tulevaisuuteen, sillä tehtyäni suunnittelutyön kerran hyvin, voin käyttää samoja tuntipohjia myös uudestaan. Pientä muokkausta täytyy varmasti tehdä ryhmien mukaan, mutta perusrunko on olemassa ja se tulee helpottamaan työtäni jatkossa.

Joskus kehittymisen esteenä on kollegoiden sanaton tai avoin vastustus. Uusista ideoista ei innostuta tai niitä ei tueta. Yhteisön tuki on uusissa hankkeissa korvaamattoman arvokasta. Uuden keksijä ja kokeilija epäilee joka tapauksessa itseään ja ideoitaan. Kollegoiden lämmin vastaanotto saattaa olla ratkaiseva asia uudistuksiin ryhdyttäessä.

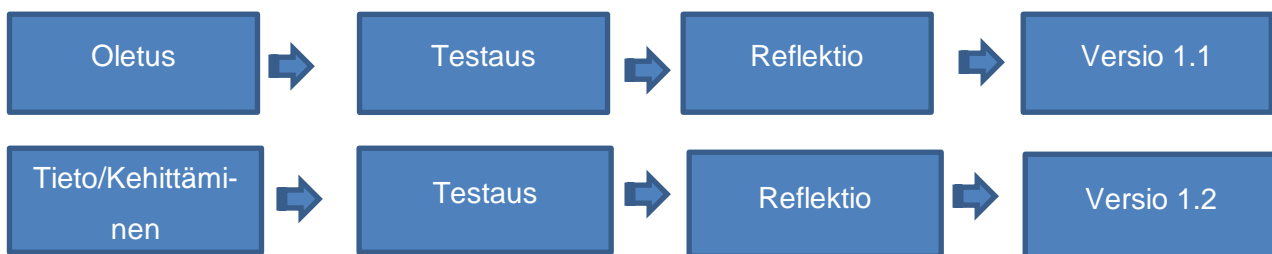
Opetukseen ja sen uudistamiseen panostava opettaja on kilpailukykyinen ja tuo myös opistolleen arvoa. Opettajilla on yleensä tapana kuitenkin ”pitää kyntilää vakan alla” ja olla sen suuremmin mainostamatta itseään ja edistyksellisiä ajatuksiaan. Mielestäni arvokas kehitystyö tulisi olla näkyvissä ja kuuluvissa mahdollisimman laajasti. Jos musiikin perusteiden kuuluminen alkeisjousiorkesteriin (joka esimerkiksi musiikkiopisto Avoniassa kuuluu lukukausimaksun hintaan) lisää opetuksen määrää, lisää se samalla myös opetuksen arvoa, jonka oppilaat ja vanhemmat lukukausimaksun hinnalla saavat. Tämä taas lisää musiikkiopiston kilpailukykyä, jos samalla rahalla saa enemmän opetusta kuin naapuriopistossa. Opiston tulisi tiedottaa asiasta, jotta uudet hakijat ja nykyisten oppilaiden vanhemmat olisivat tietoisia asiasta.

4.4 Muutos

Miksi opetusta sitten pitäisi muuttaa? Eikö musiikkikasvatus ole jo riittävän hyvällä tasolla? Maailma muuttuu. Nykyajan lapset eivät ole samanlaisia, kuin kymmenen vuotta sitten. Uusimmat tutkimukset kertovat asioita musiikin opiskelemisesta ja oppimisesta, jotka meidän tulisi ottaa huomioon opetuksessamme tänä päivänä. Pitkäjänteisyys ei tunnu olevan suosittua nykypäivänä. Musiikkiharrastus vaatii pitkäjänteisyyttä. Meidän tulisi siis luoda lapsille mahdollisuudet pitkäaikaiseen harrastamiseen. Jos harrastus tuntuu epämukavalta tai tylsältä tai liian vaikealta, on suuri todennäköisyys, ettei harrastus jatku kovin pitkään.

Miksi minä haluan muuttaa opetustani? Olen saanut tehdä monenlaisia asioita musiikin saralla ja soittaa ihanien ihmisten kanssa. Jos en olisi koskaan aloittanut musiikkiharrastusta, minulta olisi jäänyt todella paljon asioita kokematta. Ehkä olisin voinut valita vaikkapa jonkun joukkueurheilulajin, mutta epäilen, että näin erilaisia ja ihania kokemuksia en olisi saanut mistään muualta. Siksi haluan antaa oppilailleni mahdollisuuden kokea onnistumisia, epätoivon hetkiä ja kohtaamisia sanallisella ja musiikillisella tasolla. Haluan opettaa heitä uteliaisuuteen, kysymään tyhmiä kysymyksiä ja oppimaan näkemään vaivaa haluamiensa asioiden eteen. Uskaltaisin epäillä, että missään muussa harrastuksessa ei saa näin laajaa kirjoa erilaisista kokemuksista ja kohtaamisista kuin musiikkiharrastuksen parissa. Tunnen empatiaa oppilaitani kohtaan ja haluan auttaa heitä oppimaan parhaalla mahdollisella tavalla, unohtamatta musiikin harrastamisen yhtä parhaista puolista: Uusien ja mahtavien ihmisten tapaamista ja ystävyysuhteiden solmimista.

4.5 Lopputulos

Kuvio 2.

Kuvio 2. esittää miten materiaalin laatiminen on edennyt. Vuoden aikana kehitetty materiaalipaketti on ensimmäinen versio. Aloitin senhetkisen tietotaitoni perusteella. Materiaalin testaaminen tunneilla on antanut ensikäden tietoa siitä, mitkä harjoitukset ovat toimineet, mitkä ovat olleet jossain kohtaa vielä liian vaikeita ja mitkä eivät ole toimineet ollenkaan. Myös tunnin kulku on saattanut muuttua, jos olen huomannut, että erilainen tuntirakenne toimii paremmin. Pidin päiväkirjaa vuoden aikana tunneista ja päiväkirjani mukaan erityisesti kehollisuutta mukaan ottavat harjoitukset olivat lasten mieleen. Näillä tunneilla, joissa käytimme vaikkapa vartalorytmejä, kukaan ei osoittanut tylsistymisen merkkejä. Tekeminen vei mukanaan. Myös erilaiset pelit olivat mielekkäitä ja erityisesti pojat pitivät leikkimielisistä kilpailuista. Sen sijaan solfan opiskelu ei herättänyt sen suurempaa mielenkiintoa, poislukien omien kappaleiden tekeminen solfan avulla, joka

oli lapsista mukavaa. Keskustelimme kollegoiden kanssa jatkosta, sillä solfa ei ole tällä hetkellä käytössä Juniorijousissa, mutta sen sijaan mupeopettajamme käyttää solfaa omilla tunneillaan. Yhtenäinen käytäntö on vielä sopimatta.

Jälkeenpäin on ollut hienoa lukea syksyn päiväkirjamerkintöjä ja huomata miten paljon lapset ovat kehittyneet. Odotan innolla tulevia vuosia, sillä ensimmäinen versio oppimateriaalista on valmis, mutta toisen vuoden materiaali on vielä kehittämättä. On hauskaa alkaa luomaan toisen vuoden materiaaleja, sillä olen säilyttänyt harjoitukset, jotka ovat olleet vielä liian vaikeita tai jääneet muista syistä pois ensimmäisen vuoden materiaalista. On mielenkiintoista nähdä, miten kyseiset harjoitukset toimivat myöhemmin ja miten saan vahvistettua jo aikaisemmin opittuja asioita. Minulla on myös tämän vuoden jälkeen enemmän kokemusta, millaisia harjoituksia kannattaa teettää ja mikä oppilaiden aloitustaso suurinpiirtein on.

Opettajana yritän hyväksyä sen tosiasian, etten voi miellyttää kaikkia. Yksi tyyli ei sovi kaikille, olipa se kuinka mielenkiintoinen tahansa. Emme koskaan pääse ryhmäopetuksessa niin syvälle jokaisen oppilaan sielunmaisemaan, että ymmärtäisimme todellisuudessa, miksi oppilaat toimivat niin kuin toimivat. Ehkäpä haukottelun takana onkin uni- vaikeuksia tai väärä ruokavalio, eikä suinkaan se, ettei nyt vaan kiinnosta. Ryhmäopetuksessa pyrimme varmistamaan, että kaikki oppivat. Oppilaat ovat kuitenkin yksilöitä, jotka tulevat erilaisista taustoista, ovat erilaisia oppijoita, ovat kiinnostuneita erilaisista asioista ja kehityksen eri vaiheissa. Ja heidät kaikki pyrimme huomioimaan oppilaslähtöisessä opetuksessamme muiden oppilaiden kanssa samaan aikaan. Kehitämme opetusta jatkuvasti, jotta jokainen yksilö saisi tarvitsemansa, mutta välillä täytyy muistaa ajatella realistisesti, pyrkiä parhaaseen lopputulokseen, mutta olla myös itselleen armollinen

4.6 Kun opettaja onnistuu

Musiikkiopistossamme on käytäväkeskusteluissa kuulunut pieni negatiivinen vivahde sitä kohtaan, että oppilaiden pääseminen ammattiopintoihin on nostettu onnistumisen merkiksi. Joka kevät ilmoitetaan, kuinka monta oppilasta on päässyt ammattiopintoihin mistäkin instrumentista. Onko tämä ainoa meriitti, jonka opettaja voi saada? Voiko opettamisen laatua mitata?

Parhaita hetkiä omassa työssäni ovat olleet ne hetket, kun oppilas on oikeasti oivaltanut jotain, innostunut jostain tai saanut hyvän kokemuksen musiikin kautta. Voidaan siis sanoa, että olen opettajana onnistunut, silloin, kun oppilaani on onnistunut. En koe esimerkiksi täydellisesti menneen konsertin sinällään olevan onnistuminen, vaan oppilaan kokemuksen onnistumisen tunteen.

Kun oppilailta kysytään, minkälainen on hyvä opettaja, vastauksissa toistuu innostuneisuus omaan alaan ja opettamiseen. Innostunut opettaja osaa siis innostaa oppilaitaan ja saa itse onnistumisen tunteita oppilaiden reaktioista. Vaikka koulutus olisikin opettanut parempia opetusmenetelmiä ja ryhmänhallintataitoja ei tämä kuitenkaan millään tavalla takaa, että menetelmät toimivat käytännössä juuri oman ryhmän kanssa. Vasta käytännön kokemus antaa viimekäden tietoa siitä, mikä työtapo toimii ja mikä ei. Oppilaslähtöisyys ja toiminnallisuus ovat kuitenkin asioita, joita moni opettaja arvostaa. (Ks. Cantell 2009, 62–63.)

Tavoitteita oppimiselle asettavat mm. työnantaja, vanhemmat, oppilaat, yhteiskunta, kollegat, ja koulutuspolitiikka. Myös opettajalla itsellään on tavoitteita oppimisen suhteen. Tärkeää olisi keskustella avoimesti erilaisista tavoitteista. Mitä esimerkiksi vanhemmat olettavat lapsensa oppivan musiikkiopistossa? Miten vanhempien tavoitteet ja opettajan tavoitteet kohtaavat. Miten musiikkiopisto pystyy vastaamaan tavoitteisiin. Ovatko tavoitteet realistisia ja saavutettavissa olevia? Mitä eri tahot ovat valmiita tekemään, jotta tavoitteet saavutettaisiin? Kysymyksiä on paljon ja yksielitteisiä vastauksia vähän. Keskustelun avulla saamme eri tahojen tavoitteet lähemmäksi toisiaan ja konkretisoitua.

Oppimisen ja osaamisen arviointi on yksi opettajan työn vaikeimmista asioista. Arviointi on aina suhteellista ja sen lisäksi se on aikaa vievää. Minkälaiset arviointimenetelmät takaavat tasa-arvoisen arvioinnin? Arvioinnin tulisi perustua selkeisiin arviointikriteereihin. Näin opettajat, oppilaat ja vanhemmat tietävät, mihin arviointi perustuu (Cantell 2010, 108). Esimerkiksi musiikin perusteiden jakaminen pienempiin osa-alueisiin taitotaulun avulla antaa mahdollisuuden jokaisen oppilaan yksilölliseen edistymiseen. Pieni keskusteluhetki jokaisen oppilaan kanssa tavoitteista ja niiden saavuttamisesta saattaa olla oppilaille motivoivaa. Jos taitotaulusta puuttuu rasti jostain kohtaa, voi olla tärkeää, että oppilaalle avataan mitä hänen tulisi tehdä, jotta hän saisi suorituksen tehtyä. Palautteen antamisenkin tulisi olla kannustavaa ja motivoivaa. Toisaalta ryhmäopetus hankaloihtaa arviointia, sillä opettajan on mahdotonta tietää jokaisen oppilaan taitojen taso tarkasti jokaiselta osa-alueelta.

Oppilaalle arviointi antaa palautetta siitä, miten hän on onnistunut oppimisessaan ja opinnoissaan. Myös opettajalle arviointi antaa tietoa, missä on onnistuttu ja mitä pitää vielä harjoitella. Opettaja saa palautetta, kuinka hyvin hän on omassa työssään onnistunut. Palautteella voidaan vahvistaa oppilaan käsitystä itsestään oppijana. (Soivio-Ouakrim 2015.) Oppilaan käsitys itsestään oppijana, kasvavana ihmisenä ja työtoverina kehittyy hänen ympäristöstään saamansa palautteen myötä. Arviointipalautteen tulisi tukea oppilaan kehitystä itsensä tuntevaksi ja hyväksyväksi ihmiseksi, opiskelu- ja työskentelytaitojen kehittymistä sekä tiedollista ja taidollista kehittymistä. Lapsi ei osaa tarkastella tekemistään erillään minäkäsityksestään. Sen vuoksi yksittäiset arvioinnit tarkoittavat oppilaalle, että hän on hyvä tai huono sen mukaan mitä arviointi hänelle kertoo. (Ihme 2009.) Arviointi ei ole siis ainoastaan osaamisen ja oppimisen arviointia, vaan myös lapsen ja nuoren kasvun tukemista, oppimiseen kannustamista ja hyvän elinikäisen oppimissuhteen luomiseen rohkaisemista.

Pääasiassa opettaja itse valvoo opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja opetuksen laatua. Realististen tavoitteiden asettaminen ja niihin yhteisesti pyrkiminen, sekä lopputuloksen tarkasteleminen antavat jonkinlaista osviittaa opettajalle siitä, onko opetuksen taso ollut riittävän korkea. Vasta myöhemmin saadaan tietoa seuraavien tasojen opettajilta, onko alkeisopetus ollut laadukasta ja kuinka paljon siitä on oppilaille käytännössä hyötyä opinnoissa jatkossa.

Oppilaiden innostuneisuus oppimista kohtaan riippuu siitä, mikä heitä henkilökohtaisesti motivoi. Ryhmän motivoiminen saattaa olla haastavampaa. Ryhmän onnistuminen yhdessä tuottaa positiivisia kokemuksia. Olen huomannut, että jos ryhmä yhdessä innostuu jostain, ovat kaikki mukana. Ryhmän paine saattaa näin innostaa yksittäisenkin oppilaan oppimaan.

5 Kehityshanke tutkimuskohteena

5.1 Materiaalin luominen ja valinta

Aloitin materiaalin luomisen niistä asioista, jotka olin jo aikaisemmin opetuksessani kokenut tehokkaiksi ja toimiviksi.

1. Rytmikorttien käyttäminen
2. Tehtävien luominen yhdessä tunnilla
3. Kehollisuus, eli fyysiset aktiviteetit tunneilla

Tunsin rytmikortit jo entuudestaan, sillä olin käyttänyt niitä opetuksessani Vuosaaressa. Rytmikortteja käytettäessä oppilaat pääsivät itse osallistumaan paljon ja opiskeleminen ei ollut niin formaalia. Olin huomannut, että tämä oli oppilaille mieluisampi ja luonnollisempi tapa oppia, kuin se, että he istuvat hiljaa paikoillaan kuunnellen mitä opettaja kertoo ja kirjoittavat asioita paperille.

Aluksi suunnittelin materiaalipakettia paljon laajemmaksi, kuin mikä viimeisin versio on. Mukana olivat myös sävellajit ja harmonia. Melko pian huomasin, etten millään ehdi käymään tunneilla kaikkia asioita, joten rajasin aiheita ja tehtäviä pois. Jäljelle jäivät rytmi, melodia ja improvisaatio. Nämä valitsin keskusteluiden perusteella, joita kävin kollegoideni kanssa, jotta käsittelisin asioita, joista Jousimupe1 -kurssi jatkaisi. Jousimupen alkeiden on tarkoitus sanoittaa mupen termistöä oppilaille ja helpottaa jousisoittajille tavanomaisia hankaluuksia tulevissa mupeopinnoissa.

Lähdin liikkeelle rytmistä, sillä se on kaiken musiikin perusta ja kokemukseni mukaan helpoin hahmottaa. Halusin oppilaiden oppivan perussykkeen käsitteen, sillä ilman sitä yhdessä musisoiminen on mahdotonta. Tärkeää oli myös nuottien aika-arvojen ja erilaisten tahtiosoitusten osaaminen, sekä erilaisten rytmien tititoiminen ja taputtaminen. Nämä asiat auttoivat heti nuotinluvussa ja uusien kappaleiden omaksumisessa. Nuottiarvojen opettelemisessa mukailin muutaman tunnetumman soittovihkon tapaa rytmin opiskelussa, jolloin mupe aloittaisi nuottiarvoihin tutustumisen samalla tavalla. (Usma 1974; Lannes-Tukiainen, Kiiski ja Manninen 2013)

Harjoituksissani pyrin edistämään ryhmäytymistä, oppilaiden tutustumista toisiinsa ja kehollisuutta, jotta tunnit olisivat mielekkäitä ja toiminnallisia. Kävin läpi olemassa olevaa

materiaalia, enkä löytänyt sellaista toiminnallisuutta kuin olisin halunnut, joten päätin jatkaa oman materiaalin luomista.

Melodiaosioon valikoituivat ne asiat, joita itseni lisäksi kollegani pitivät tärkeinä sanoittaa. Näitä olivat intonaation oppiminen ja parantaminen, johon mielestäni solfa ja sisäinen kuuleminen tarjoavat hyvän apuvälineen. Solfan avulla saamme myös nopeasti tehtyä esimerkiksi omia kappaleita ja pääsen opettamaan lapsille äänenkäyttöä helpommin kuin esimerkiksi nuottinimillä lauletaessa. Nuottinimien osaaminen ja niiden harjoittelu koettiin kuitenkin myös erittäin tärkeäksi kollegoideni taholta, joten sisällytin myös nuottinimien osaamisen melodiaosuuteen.

Improvisaation halusin mukaan siitä syystä, että opistomme opetussuunnitelmaan improvisaatio tuli mukaan kaksi vuotta sitten. Improvisaatio kuuluu jokaisen opintoihin ja sitä edellytetään taitotaulun tasolta toiselle siirryttäessä. Haluan kannustaa ja rohkaista oppilaitani myös orkesterissa ilman nuotteja soittamiseen ja kiinnittämään huomiota erityisesti kuuntelemiseen ja avoimuuteen omaa instrumenttia ja sen soittotapaa kohtaan. Improvisaatio tarjoaa mahdollisuuden lieventää virheiden tekemisen pelkoa ja tarjoaa oppilaille erilaisen lähestymistavan perinteisen klassisen musiikin soittotradition rinnalle.

Testasin materiaalia sitä mukaan kuin sitä valmistui. Jotkut harjoitukset olivat liian vaikeita ja jätin ne odottamaan myöhempää ajankohtaa (tai Mupen alkeet 2 -vihkoa). Melodiaosuuden ja improvisaation harjoitusten testaus on tätä kirjoittaessa vielä kesken. Jotkut harjoitukset olivat käytännössä hankalampia toteuttaa esimerkiksi tilan tai käytännöllisyyden vuoksi ja jäivät siksi pois materiaalipaketista. Kriteereinäni toimivien harjoitusten suhteen olivat:

1. Käytännöllisyys: Pystynkö toteuttamaan harjoituksen tunnilla opetustilassa?
2. Ajankäyttö: Ehtiikö harjoituksen tehdä tunnilla niin, että aikaa jää hyvin myös soittamiseen?
3. Selkeys: Ymmärtävätkö lapset hyvin harjoituksen, sen tarkoituksen ja miten harjoitus liittyy oman instrumentin hallintaan ja musiikin omaksumiseen.
4. Pelillisuus, ryhmäytyminen, kehollisuus ja osallistavuus: Vastaako harjoitus ainakin johonkin näistä tavoitteista?
5. Oppijoiden viihtyvyys.

Tarkkailin tunneilla, miten oppilaat suhtautuvat harjoituksiin. Jos joku harjoitus ei toiminut, muutin sitä, tai siirsin sen toiseen ajankohtaan. Halusin kriittisesti tarkastella tunnin

tapahtumia. Oppiminen ei aina ole hauskaa, mutta pyrkimykseni on, että se on sitä suurimman osan ajasta. Parhaat tunnit olivat niitä, kun kellon tullessa kuusi, ei kukaan vielä ollut ehtinyt haikailla kotiinlähtöä, vaan tekeminen oli vienyt mukanaan ja silloin tunsin harjoitukset ja tunnin kulun onnistuneeksi.

Vuosi oli erittäin lyhyt aika testata harjoitteiden toimivuutta ja tällä hetkellä tunnen luoneeni ensimmäisen prototyypin, jonka kehittämistä ja tarkastelemista jatkan tästä eteenpäin. Musiikin perusteiden toteuttaminen integroidusti on opistossamme tällä hetkellä hyvin ajankohtainen asia ja uudistamista tapahtuu joka suunnalla, sillä opistomme tavoitteena on sataprosenttisesti integroidut musiikin perusteet. Millaiseksi esimerkiksi Jousimupe 1 -kurssin toteuttaminen jatkossa muodostuu, vaikuttaa varmasti omalta osaltaan jousimupen alkeisiin, sillä tavoitteena on portaaton tasolta toiselle eteneminen, jossa musiikin perusteet ovat osa jokaisen oppilaan viikottaista opiskelua alusta alkaen.

5.2 Tiedon hankinta

Tiedon hankintaan olen käyttänyt omaa kokemustani, keskusteluja muiden opettajien kanssa, sekä kirjallisia lähteitä. Materiaalipakettia tehdessäni intuitiivinen luovuus on ollut pääosassa. Asiantuntijan apua käytin mm. solfaosiota valmistellessani, sillä minulla ei siitä ollut juurikaan henkilökohtaista kokemusta. Kirjallisten lähteiden avulla olen pikkuhiljaa saanut vahvistusta käsityksilleni materiaalin tarpeellisuudesta.

Pääasialliset käyttäjät, eli lapset eivät ole voineet toimia esimerkiksi haastateltavina, sillä heidän vastaustensa oikeellisuudesta ei voi mennä takuuseen. Kysyessäni syksyn viimeisellä tunnilla mikä on ollut orkesterissa kivointa ja kurjinta, vastasivat lapset mm seuraavia asioita: kivointa oli ollut soittaminen, konsertit, virittäminen, pelaaminen, yhdessä soittaminen, kaverit. Kurjinta oli ollut konsertit, virittäminen pizzicaton soittaminen, laulaminen. Ainoa yhteinen tekijä tuntui olevan se, että yhdessä soittaminen oli ollut kivaa melkein kaikkien mielestä. Muuten kokemukset orkesteritunneista olivat hyvinkin vaihtelevia. Vanhemmilta en myöskään voinut kysyä kokemuksia orkesterista, sillä he eivät useinkaan olleet mukana orkesteritunneilla, joten vanhemmat olisivat kuitenkin olleet opilaiden vastausten varassa. Tulevaisuudessa kollegoiden haastatteleminen ja yhteistyö heidän kanssaan antaa vastauksia siitä onko mupen uudistaminen tuottanut toivotunlaisia tuloksia. Tähän menee vielä kuitenkin useampi vuosi. Toiveena on, että aikaisemmin

aloitettu musiikin perusteiden opiskeleminen vahvistaa perusasioita, kuten rytminkäsittelyä, intonaatiota ja kuuntelemista ja auttaa oppilaita uusien asioiden oppimisessa, kun perusta on vahva. Musiikin perusteiden oppimisen toivotaan pysyvän mielenkiintoisena, motivoivana ja auttavan oppilaita käytännön muusikon taidoissa, kuten uusien kappaleiden omaksumisessa, intonaatiossa ja rytmin käsittelyssä.

Suoranaista kirjallisuutta tai tutkimustuloksia aiheesta löytyi hyvin vähän. Aiheesta oli tehty useampia opinnäytetöitä, mutta kuten omassanikin, näihinkin töihin oli sovellettu paljon tietoa koulumaailmasta. Koulumaailmassa erilaisia oppimiskäsityksiä on tutkittu paljon ja ja niistä johdettuja oppimistapoja on otettu myös käyttöön. Musiikin puolella vahvat traditiot pitävät kuitenkin jokseenkin pintansa, eikä uudistusintoa ole kasvattanut määrärahojen supistaminen. Kehitys- ja tutkimustyö on kuitenkin aina arvokasta, olivatpa tulokset mitkä tahansa. Joissain tapauksissa jo käytössä oleva malli on parempi kuin uusi, mutta ilman asian tutkimista ja testaamista ei tätäkään tietoa voida vahvistaa.

Materiaali julkaistaan myöhemmin nettisivulla tai blogissa, jolloin materiaali on kaikkien halukkaiden käytettävissä. Materiaalia voi käyttää myös muissa, kuin jousiorkesterissa. Esimerkiksi valmennusryhmille materiaalista on varmasti paljon hyötyä. Nettisivulle tai blogiin tulee valokuvia ja videoita harjoituksista, joka helpottaa niiden ymmärtämistä, jos harjoitus on sanallisesti vaikea selittää. On arvokasta saada myös muiden opettajien mielipiteitä ja kokemuksia materiaalista. Tulevaisuudessa opettajat voivat jättää kommentteja nettisivulle tai blogiin ja kertoa miten materiaali on toiminut heidän ryhmässään.

6 Lopuksi

Jokainen meistä on kasvanut omaan opettajuuteensa eri reittiä. Meillä on muistoisamme niin hyviä kuin huonojakin esimerkkejä opettajista omalla soitonopiskelu-urallamme. Haluamme itse olla niitä hyviä esimerkkejä oppilaillemme ja siksi omien opiskelukokemuksiemme vuoksi haluamme taata omille oppilaillemme parempaa ja mielenkiintoisempaa opetusta. Uudistusinto tuntuu jatkuvan edelleen, mutta oman kokemukseni mukaan musiikkiopistojen opetustarjonnan ja pedagogisten mallien uudistaminen on hidasta puuhaa ja ennakkoluulot, taloudellinen tilanne, sekä henkilökemiat vaikuttavat osaltaan näihin asioihin. Monenlaista on musiikkiopistoissa yritetty ja eräskin hanke mu-

siikin perusteiden ja jousiorkesterin yhdistämisestä oli kaatunut hankevarojen ja näin olen itse hankkeen loppumiseen. Onko satsaaminen opiston opetukseen ja sen kehittämiseen satsaus tulevaisuuteen? Toimiiko puskaradio? Tietävätkö vanhemmat minkälaista opetusta heidän lapsensa saavat? Opettajien pitäisi olla ylpeitä työstään ja antaa hyvän työn näkyä. Aikaansa seuraava ja kehittyvä opettaja on arvokas niin työyhteisölleen, oppilailleen kuin myös yhteiskunnalle.

Vertaisryhmän tuki opettajana oppimisessa ja uuden kehittämisessä on erittäin tärkeää. Harvemmin kuitenkaan opettaja pääsee tai ehtii purkamaan tuntojaan kollegoidensa kanssa. Yksi YAMK -vuoden parhaista puolista on ollut ryhmän tuki. Kaikilla opiskelijoilla on jo kokemusta opettamisesta ja erilaisia ongelmatilanteita on noussut keskusteluissa esille: Joku toinen on saattanut kohdata jo ongelman aikaisemmin ja on näin ollen ehtinyt reagoida siihen jollain tavalla. Näiden ajatusten vaihtaminen muiden kesken on ensisijaisen tärkeää tietoa suoraan todellisesta opetusmaailmasta, jota koulussa ei opi ilman kosketusta työelämään.

Omaan opettajuuteeni opinnäytetyöni on vaikuttanut positiivisesti. Olen huomannut, kuinka valtava määrä tietoa on tarjolla. Olen lukenut tämän syksyn ja kevään aikana enemmän ammattikirjallisuutta kuin aikaisemmin yhteensä ja olen innostunut kehittämään opetustani yhä paremmaksi. Avoin keskustelu kollegoideni kanssa on tuonut paljon uusia ideoita. Osaan suhtautua myös kriittisesti omaan tekemiseeni ja uskallan myöntää, jos jokin asia ei toimi. Uuden kehittäminen antaa mahdollisuuden ”erehtymiselle”. Ensimmäisen version aikana ei kaiken tarvitsekaan olla vielä täydellistä ja tämän vuoksi voin testata erilaisia lähestymistapoja ja opetusmenetelmiä ja poimia käyttöön parhaiten toimivat. Uskon, että myös oppilaani hyötyvät uudenaikaisesta ajattelutavasta ja saavat olla koekaniineina pilottihankkeessa. Musiikkiopisto hyötyy jousimupen alkeiden kehittämisestä, sillä tuntien ja materiaalin valmistelemisen olen tehnyt ”omalla ajallani” ilman palkkaa. Opettajana olen kehittynyt paljon ja jatkan kehittymistä edelleen.

Materiaalipaketin visuaaliseen puoleen en ehtinyt panostaa kovinkaan paljon. Tähän tarvitsen apua, kun julkaisen materiaalin sen lopullisessa muodossa. Tunneilla käytettävä materiaali on erittäin pelkistetyssä muodossa, mutta se ei ole tuntunut haittaavan oppilaita. Yksinkertaisuus tuntui ainakin tunneilla olevan positiivinen asia. Kun materiaali julkaistaan lopullisessa muodossaan videot ja valokuvat harjoituksista ja niiden kulusta tuovat siihen kaivattua elävyyttä ja selkeyttävät harjoitusten rakennetta. Uskon, että videoi-

den ja kuvien avulla harjoitusten selittäminen tulee olemaan paljon selkeämpää kuin pelkästään kirjoittaen annetut ohjeet. Materiaalin julkaisemisen avulla toivon tavoittavani muita opettajia, jotka ovat kiinnostuneet lisäämään opetukseensa musiikin perusteiden alkeisopetusta. Toivon myös näin saavani palautetta ja kommentteja materiaalin toimivuudesta ja käytettävyydestä. Materiaali on hyvin muokattavissa erilaisille ryhmille. Toivon, että materiaalistani on iloa ja apua kaikille opettajille ja pienille soittajille.

Tunnen, että matka on vasta alussa. Paljon on tehty, mutta paljon on vielä tekemättä, jotta musiikin perusteiden opetusta saadaan nykyaikaistettua. On myös mielenkiintoista nähdä, minkälaisia muutoksia muissa orkestereissa ja ryhmissä opistossamme tehdään musiikin perusteiden kehittämisen suhteen tulevien vuosien aikana. Tavoitteena on mupen 100 prosenttinen integrointi soivaan ryhmäopetukseen. Keskustelu ja kehitystyö varmasti jatkuu ja on ollut ilo olla ottamassa ensiaskelia kohti mielenkiintoisempaa ja käytännönläheisempää, sekä innostavaa aikakautta musiikin perusteiden parissa.

Lähteet

Autio, Tuire 1997. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bergström, Matti 1997. Mustat ja valkeat leikit. Juva: WSOY.

Cantell, Hannele 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Juva: PS- kustannus.

Ertolahti- Mertanen, Susanna 2009. Musiikkiseikkailu 1. Vantaa: Hansaprint Oy.

Fowelin, Peter 2014. Mindfulness luokahuoneessa. Tallinna: Raamatutrukikoja Oy.

Haapaniemi, Rauno & Raina, Liisa 2014. Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus.

Harju, Vilhelmiina & Multisilta, Jari 2014. Leikkien mutta tosissaan. Leikillä iloa oppimisympäristöön. Teoksessa: Krokfors, Leena & Kangas, Marjaanan & Kopisto, Kaisa (toim.), Oppiminen pelissä. Pelit, pelillisuus ja leikillisuus opetuksessa. Vantaa: Hansaprint Oy.

Heikkilä, Pasi & Halkosalmi, Veli-Matti 2016. Tohtori Toonika. Musiikin teorian, säveltapailun ja nuottikirjoituksen oppikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Huhtinen- Hildén, Laura & Björk Cecilia 2014. Musiikin opettamisen ammattilaiseksi. Koulutus reflektiivisenä muutosprosessina. Teoksessa: Juntunen, Marja-Leena & Nikkanen Hanna M. & Westerlund, Heidi (toim.), Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. S.20-37. Juva: Ps- kustannus.

Ihme, Irene 2009. Arviointi työvälteenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Juva: Ps- kustannus.

Iivonen, Ilari 2017. Rehtori. Musiikkiopisto Avonia. Haastattelu: 7.2.2017.

Illomäki, Lotta & Holkkola, Minna 2013. Musiikkikasvattaja. Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäytäntö. Teoksessa: Juntunen, Marja-Leena & Nikkanen Hanna M. & Westerlund, Heidi (toim.), Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. S.204-224. Juva: Ps- kustannus.

Jaakkola, Soila & Anna Nora 2012-2014. Avaimet musiikkiin. www.konservatorio.fi/fi/avaimet_musiikkiin (luettu 9.10.2016)

Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Jordan -Kilkki, Päivi & Kauppinen, Eija & Viitasalo -Korolainen, Eeva 2013 (toim.). Johdanto teoksessa: Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Tampere: Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy. S. 9.

Juntunen, Marja-Leena & Westerlund Heidi 2013. Laadukas arviointi osana oppimista ja opetusta. Teoksessa: Jordan- Kilkki, Päivi & Kauppinen, Eija & Viitasalo- Korolainen, Eeva (toim.), Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. S.71-92. Tampere: Juvenes print- Suomen yliopistopaino Oy.

Järvinen, Jukka. Luento 9.1.2016. Oppijan tavoitteista ja arvioinnista. Villa Breidablick, Espoo.

Kallioniemi, Anni 2012. Kodaly- metodin hyödyntäminen instrumettipedagogiikassa. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Kangas, Marjaana 2014. Leikillisyyttä peliin. näkökulmia leikillisyyteen ja leikilliseen oppimiseen. Teoksessa: Krokfors, Leena & Kangas, Marjaanan & Kopisto, Kaisa (toim.), Oppiminen pelissä. Pelit, pelillisuus ja leikillisuus opetuksessa. Vantaa: Hansaprint Oy.

Kataja, Kalle 2016. Solfa for dummies- tunti. (Viitattu 19.12.2016.)

Kauppila, Reijo A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Juva: Bookwell Oy.

Lannes- Tukiainen, Sirpa & Kiiski, Leena & Manninen, Tarja 2003. Viuluni soi. Viulukoulu 1. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Litovaara, Aleks. Minfullness- luento 18.1. 2016. Villa Breidablick, Espoo.

Metropolia Ammattikorkeakoulun opinto-opas 2016-2017. (viitattu 18.11.2016)
<http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/88094/fi/70424/KXF17S1/1813/year/2017>

Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikin tutkinto-ohjelman kuvaus, Työelämän kehittämisen menetelmät. (luettu 20.11.2016)
<http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/16187/fi/70425/K0816S6/year/2016>

Mullola, Sari 2013. Temperamentti – oppimisen yksilöllinen instrumentti. Teoksessa: Jordan- Kilkki, Päivi & Kauppinen, Eija & Viitasalo- Korolainen, Eeva (toim.): Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. S.58-87. Tampere: Juvenes print- Suomen yliopistopaino Oy.

Musiikkiopisto Avonian nettisivut. www.avonia.fi. Viitattu 12.10.2016.

Musiikkiopisto Avonian opetussuunnitelma 2016. www.avonia.fi/files/Musiikkiopisto_Avonian_opetussuunnitelma.pdf. (Luettu 23.11.2016.)

Musiikkiopiston Avonian klassisen musiikin opintojen kuvaus 2016. www.avonia.fi/klässinen-musiikki (Viitattu 25.11.2016)

Musiikkiopisto Avonian viulun taitotaulu 2016. www.avonia.fi/files/Taitotaulu_viulu_finaal.pdf (Viitattu 25.11.2016)

Mäkimmattila, Taru & Kajaniemi, Kristiina 2015. Musiikkiviidakossa. Musiikin perusteiden alkeisoppimateriaali. Loimaa: Invicto Oy.

Mäkinen, Kristiina 2012. Elsa-Reetan alttoviuluteoriat. Musiikin perusteiden integrointimateriaalia alttoviulisteille. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Nurmi, Jan-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Juva: Ps- kustannus.

Ouakrim- Soivio, Najat 2016. Oppimisen ja osaamisen arviointi. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Partti, Heidi & Westerlund, Heidi & Björk, Cecilia 2013. Oppimiskäsitykset reflektiivisen musiikkikasvattajan toiminnan ohjaajina. Teoksessa: Juntunen, Marja-Leena & Nikkanen Hanna M. & Westerlund, Heidi (toim.), Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. S.54-70. Juva: Ps- kustannus.

Ruohotie, Pekka 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.

Ryan, R. M. & Deci, E.L. 2000. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. Contemporary educational psychology, 25.
<https://mmrg.pbworks.com/f/Ryan,+Deci+00.pdf> (Viitattu 28.11.2016)

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. (luettu 20.1.2017)
http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistamista varten toteutettu kysely oppilaille ja huoltajille. 2.3-18.3.2016. (luettu 20.1.2017)
http://www.oph.fi/download/176460_TPO2018_seminaari_kyselyn_alustavia_tuloksia_15.4.2016.pdf.

Taylor, Eric 2008. Music Theory in Practise. Revised edition. Ashford, Kent: ABRSM Publishing.

Tervämäki, Taru & Vuorenmaa, Virpi 2016. Musiikin perusteiden integrointi viulunsoiton alkeisopetukseen. Opinnäytetyö. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Tuovila, Annu. "Mä Soitan ihan omasta ilosta!". Pitkittäinen tutkimus 7-13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto- opiskelusta, väitöskirja, Sibelius-Akatemia, Helsinki 2013.

Usma, Anna-Maija 1974 (Ensimmäinen julkaisu). Iloinen viuluniekka 1. Helsinki: F-Kustannus Oy.

Valli, Anne & Leinonen, Juha 2004. Perusaste 1. Musiikin teorian ja säveltapailun oppijakso. Pori: Ai-Ri Offset Ky.

Vartiainen, Olli 2009. "Erään tirehtöörin kertomukset". Oppilasorkesterin johtaminen ja orkesteritoiminnan kehittäminen musiikkioppilaitoksessa, väitöskirja, Sibelius-Akatemia, Helsinki 2009.

Viertola, Suvi & Jokinen, Katja 2013. Musiikin perusteiden uudet tuulet: Yleisten aineiden opetuksen kehitys Tampereen konservatoriossa. Opinnäytetyö. Tampere: Pirkanmaan Ammattikorkeakoulu.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/041005/1081111669900/1085399771565/1085400274915/1085402716101.html
(luettu 24.4.2017)

www.yvi.fi/sanakirja/199-sosiokonstruktivismi (luettu 24.4.2017)

